ЗУН ҖИЛМҮДИН ЦЕЦН ЗӨӨР „ҖАҢҺР“

Цуг орн-нутгудын пролетармуд, негдцхәтн!



ХӘЛЬМГ ҮНН

1920 җил әкләҗ һарсмн

КПСС-ин Хальмг таңһчин комитетин, Хальмг АССР-ин Деед Советин болн Министрмүдин Советин орган

Мөрн җил 1990 Ноха сарин 24

Басң өдр № 161. (11174). Үнь 3 деншг.

Байрин лит

Элстд «Жаңһрин» 550 җилин өөнд нерәдсн кесг кергүүдәрмүд күцәгдҗәнә. Тедниә зәрмсин тускар бидн эн ахр зәңгд келхәр бәәнәвидн.

△ Нер туурсн жаңһрч Ээләи Овлан бумб Геройдмүдин Аллейд Элстд секгдв.

△ Нарт делкән «Жаңһр» болн эпическ үүдәлтин төрмүд» гидг конференцин пленарн суур болв. Энүнд һазадын болн советск номтир орлцад, доклад кев.

△ Н. Н. Пальмовин нертә республиканск краеведческ музейд «Хальмг ишкә гер» гидг һәәхүл кедлҗәнә. Энүг музейин директор А. У. Бадмаев секәд, түрүн экскурсь кев. США-һас Огайо штатын университетин профессор Х. Б. Уланов гергтәһән, США-н бәәрн күн Н. Бурхинова, ГДР-әс ирсн номт Э. Таубе болн кесг нань чигн гиичнр һәәхүлиг хәләв. Музейин экспозицлә эдн бас таньлдв.

△ һәәхүл «Жаңһрин» өөнд нерәдсн цуг байрин өдрмүдин йовудт кедлх. Гиичнр болн бәәрн эмтн нааран кезә чигн ирҗ чаджана. Кезәнк йоста хальмг гер эдн үзҗ чадҗана. Кәштә модн орн, укуг, аяһсан болн хальмг өрк-бүлин эдлхүд кезәнә олдлгдҗасн кесг нань чигн кегдлмүдиг энд үзҗ болҗана.

А. М. Амр-Санана нертә республиканск библиотекд бас соньн һәәхүл кедлҗәнә. «Жаңһрин» алдр үүдәлт» гиҗ эн нерәдгдҗәнә. Хальмг улсин алдр эпост нерәдсн һазадын болн мана орн-нутгин номтирин үүдәврмүд энд үзүлгдҗәнә. Тер мет 1936, 1940, 1958 болн нань чигн җилмүдин «Жаңһрин» һарәс-дегтрмүдиг энд үзҗ болхмн. Тер мет одахн Москвад хойр келәр һарсн [illegible]

Революциин өмнк [illegible] нерәдсн дегтрмүд. Тедн [illegible] Әәдрхнә хальмгудын [illegible] үүдәврмүд һа[illegible] бәәнә. Нааран тер мет [illegible] кесг гиичнр. Моңһл улсин республиканск радион болн телевиденин [illegible] [illegible] байрин өдрмүдин [illegible] [illegible]

△ Тер мет библиотекд «Хальмг [illegible] — мана зөөр» гидг [illegible] кедлҗәнә. Хальмг [illegible] мана номт[illegible] [illegible]



«Җаңһрин» айс күңкнв

Ноха сарин 21-д Элстин политическ гегән-герлин Герт жаңһрчнрин, келмрчнрин, дуучнрин товчлгч марһан болв. Марһан болһнд хөрәд һар күн орлцв.

Җаңһрчнрин, келмрчнрин хойр марһанд нурһлҗ залу улс орлцв, медәтир дунд баһ наста залус болн баахн көвүд орлцсинь темдглх кергтә. Дуучнрин марһанд болхла, икнкнь күүкд улс орлцв. Баһ настаһаси авн ээҗ-аавасн сонсҗ-дасҗ, [illegible] күртә [illegible] таңслгч хадһлад йовсн сәәхн чимлһтә туульс, кезәңк ут дуд олн соңсачнран олв.

Жаңһрчнр дунд сән гисинь шалһад, һурвн күүг түрүнд һарһад мөңгнә мөрәһәр, үнтә белгүдәр ачлв. Түрүн хойр ормиг Ик-Бухса жаңһрч Алучин Церн болн Цаһан-Усна жаңһрч Җуукан Нәәмн эзлв. Һурвдгч ормд цуһар медлг Қаарун Окна Володя һарв. Насьнь дуг гисн жаңһрин батта селгән болҗ йовх эн баахн залу дәкәд чигн зөвтә [illegible] гиҗ сангдна. Хальмг бичәчнрин Нииңәнд энүг орулҗ авхан йөрәлин үг келхләрн Нииңәнә ахлачин дарук нертә бичәч Тачин Анҗа зәңглв.

Деер заагдсн һурвн жаңһрчд болн бас олнд тоомсрта Орһан Николай Бадмин Максим хойр өвгнд улсин җаңһрчин күндтә нерн зүүлһгдв.

Тодрхаһар эн марһана тускар цаарандль зәңглхвидн.

Мана корр.

ЗУРГТ: һурвдгч орм эзлсн баһ наста жаңһрч Каарун Владимир.

В. Морозовин цоксн зург.

Жигтә сәәхн өврмж «Жаңһр» герлтәж илдәнә.—
Бурхни таалар үүдсн
Бумбин орн дүңгәнә.

О хәәрхн, «Жаңһр»—
Омг заягч җирл[illegible]

ИНҖИН Лиҗ,

Хальмг улсин шүлгч

О хәәрхн, «Жаңһр»!

«Җаңһр» болн эпическ үүдәлтин төрмүд»

Элстд болҗах нарт делкән номин конференцәс

Эн өдрмүдт Элстд олн кел соңсҗ болхмн. Үлгүрнь, дасл болсн хальмг болн орс келнлә деңц англь, француээск, немш, венгерск, моңһл, бурятск келәр келсн үгмүд соңсгдна. Тернь учрта. юнгад гихлә «Жаңһрин» 550 җилин өөниг темдглхәр мана республикур һазадын кесг орн-нутгас, хоша бәәх краймудас болн областьмудас кесг зун гиичнр ирсн бәәнә.

Ноха сарин 22-т Хальмг АССР-ин Деед Советин суурин залд «Жаңһр» болн эпическ үүдәлтин төрмүд» гисн нарт делкән номин конференц көдлмшән эклв. Терүнд «Жаңһриг» болн моңһл келн улсин амн урн үгиг шинҗлдг мана орн-нутгин болн һазадын ордудын номтир орлцҗана. Хальмг улсин урн үгин сувсн болгсн зөөрин аһу ик чинрин тускар тернь гериглҗәнә.

Конференциг СССР-ин номин Академин член-корреспондент В. М. Солнцев һардҗ секв. Эн иигҗ келв:

—Моңһл келн улсин «Жаңһр» гидг эпическ алдр үүдәвр кесг җилин туршарт номтирин оньг авлҗана. Терүг МНР-ин, КНР-ин, СССР-ин болн кесг талдан орн-нутгин номтир шинҗлҗ бәәнә.

Моңһл келтә нутгудын деед үзгтнь «Жаңһр» үүдсмн. Дорд үзгтнь болхла дәкәд нег алдр дуулвр—«Геср» үүдсмн. Эн хойр дуулвр моңһл келтә делкән үүдәлтин ик гисн әлчнь болҗана.

«Жаңһрин» бөлгүд Советск Хальмгт, Моңһлын дорд үзгт болн Синьцзяньд бәәнә. Хальмгудын «Жаңһр» хамгин икәр шинҗлгдсмн гиҗ тоолгдҗана.

Орс кесг номтир, тер тоод А. А. Бобровников, С. А. Козин эдн шинҗлҗ йовсна тускар оратор цааранднь келв.

Цаараднь В. М. Солнцев «Жаңһриг» шинҗлһнд Хальмгин номтирин орулсн тәрциг темдглҗ неринь заав.

Улсин эпическ эн үүдәлтин өөниг темдглһн ик байр болҗана. Ташр эннь хальмгудын чигн, бас тер мет цуг Моңһл келтә улсин, нарт делкән байр мөн. Эврәнь давсн цагин туужиг улс күндлҗәхин тускар эн өөн герчлҗәнә.

Мааниг гиичлүлҗәх хальмг номтирт, бичәчнрт болн шүлгчнрт үүдәгч шин күцәмҗс дурдх зөв өгтн. Өөнин эн байрт орлцхин тускар урвр кесн Советск Хальмгин һардачнрт болн өөнин бүрдәмҗин комитетд цуг гиичнрин нерн деерәс ханлтан өргх зөв өгтн.— гиҗ товчлгчдль В. М. Солнцев келв.

Конференцд орлцачнриг «Жаңһрин» 550 җилин өөниг темдглһнә правительственн комиссин ахлач, Хальмг АССР-ин Министрмүдин Советин Ахлач Б. Ч. Михайлов йөрәв.

Б. Ч. Михайловин келсн үг

Үнтә гиичнр, күндтә үүрмүд!

Талнд, «Жаңһр» болн эпическ үүдәлтин төрмүд» гидг нарт делкән конференцт орлцҗах улст, һазадын ордудын болн советск темдгтә номтирт эн конференцин көдлмшт орлцх зөвән өгсндтн үнн седклин ханлтан өргх зөв өгтн.

Элстд болҗах нарт делкән конференц фольклорин бумб болҗах үүдәврмүдиг цааранднь дасҗ, медҗ авлһна, өдгә цагин эпосоведенә ирглнь йилһҗ авлһна кергт нилчән күргхнь маһд уга.

Хальмг улсин урн үгин үүдәлт йир ик байн болн эврә онц чинртә. Энүнд фольклорт бәәдг авъяс болсн цуг гишң жанрмуд бәәнә. Тер мет амн үгин цуглрлһнә үүдәлтин эврә нег йилһль болҗах үүдәврмүд, үлгүрнь, йөрәл, магтал гиһәд бәәнә. Хальмг улсин амн үгин үүдәлтин хамгин ик, онцта [illegible] эпос [illegible] жана. Нарт делкән эпическ шүлгләнә бумб болҗах алдр үүдәврмүдлә нег зергләнд эн бәәнә. «Жаңһр» улсин цецн ухаһар, мерги келәр үүдәгдсмн, тегәд улсин цецн бүлгнь энүнд мөңкинд хадһлгдҗана.

«Жаңһрин» дуудт төвкнүн болн ик бәәлһнә тәлә эпическ Бумбин орна олн зүсн хортнла ноолда кеҗәх баатрмудын залу-зөргинь магтҗана. Баатрмудын дурт улсин хамгин сон [illegible]-барнь, цуг улсин сә хәәҗ [illegible] сн бәәнә. Тер принципс, тер идеймүд улсин санан-седклин болн әрүн сәәхн күслин тускалдр эпопей тогтаҗана. Улс хамдан ни болн бәәхтә байч бәәлһн «Жаңһр» эпосин һоллгч учр-утхнь. «Жаңһрин» баатрмудын күцәсн цуг үүлдврнь эврәнь улстан итклтәһәр цергтлх күслтәһәр күцәгдәнә.

Эврә онц янзта улсин амн үгин үүдәврмүд, нег үлү «Жаңһр» эпос ик кезәнәс авн номтир-востоковедмүдиг соньмсулҗасмн. Мана эпосиг шинҗлҗ дасһн хойр зу шаху җилин туршарт болҗана. XIX зун җилд болн XX зун җилин эклцәр Б. Бергманн, А. А. Бобровников, К. Ф. Голстунский, В. Л. Котвич болн нань чигн номтир «Жаңһрин» дуудыг цуглулҗ авч дассмн. Баһ наста Номт Очиров 1908 җилд түрүн болҗ жаңһрч Ээләи Овлаһас баатрлг эпосин дуудын чег цикл бичҗ авсмн.

[illegible] лх болҗ үүлсн шин цагт «Жаңһриг» дасһна шин девсң эклв.

Советск цагт «Жаңһриг» дасҗ шинҗлһн ик нертә номтир-монголоведмүд академикуд Борис Яковлевич Владимирцовин, Сергей Андреевич Козина нерһлә залһлдата. «Жаңһриг» эдн улсин ухаг, санан-седклиг онцта сәәнәр үзүлсн, йоста келн-эмтнә поэм гиҗ келсмн.

1940 җилин һаха сард ту[illegible] Басңга Мукөвүн, Шавалин Дава, Коозан Анжука болн кесг нань чигн жаңһрчнр марһсмн.

Терүнәс нааран 50 җил давв, республикд келн-улсин кадрмуд өсҗ-босв, наук, культур болн эрдм-сурһуль цааранднь делгрв. 1966 җил туужин, келнә болн литературин Хальмг научн-шинҗлһнә институтд «Жаңһр» шинҗлҗ дасдг сектор секгдв.

Зөвәр ик фольклорин материалмуд цугларв, эпосин дуудын җир һар вариант бичҗ авгдв. Ленинградын болн Ростов-на-Дону балһсна архивст «Жаңһрин» урднь медгдәд уга бәәсн һурвн дуна текст олдв. Хәәвр кеһәд йовтл хальмг келәр бичәтә эпосин 26 дууна текст цуглулҗ авгдв, тедн цуһарн хойр ботьд барлҗ һарһгдв (1985 ж., 1990 ж.).

«Жаңһрин» 24 дун орс келнд орчулгдад, хойр ботьд барлҗ һарһгдв. Түрүн ботьнь эн җил Москвад «СССР-ин улсин эпос» гидг академическ сериәд һарв. Хальмг келнәс шүлгчнр Семен Липкина, Юлия Неймана, Владимир Еременкон орчулсн арвн дун 1990 җил барас һарв.

Джангароведенә төрмүдиг научн-теоретическ дасһна халхд зөвәр сән күцәмҗ күцәвидн. Республикин номтир 20 монографь бичв, тедна автормуднь: А. Ш. Кичиков, Б. Х. [illegible]

«Жаңһрин» вариантмуд Моңһлд, нег үлү Синьцзяна моңһл келн улс дунд бас бәәнә, энь эпосин нарт делкән чинринь үзүлҗәнә. Тер «Жаңһрин» вариантмудыг номтир Загдсүрэн, Хорло, Цоло, Джамцо, Лю Ши У, Бадма болн нань чигн улс дасҗ шинҗлҗәнә. Хальмг номтир тедниг дүнцүлҗ шинҗлт эклҗ кеҗәнә.

1972 җил алтаистикин болн монголоведенә төрмүдәр болн 1978 җил тюркск-моңһл келн улсин эпическ үүдәлтин төрмүдәр болсн Цугсоюзн научн конференцс «Жаңһр» эпосиг шинҗлһнд онц нег девсн болв.

Улсин эпос «Жаңһр» олн эмтнә амн үгин үүдәлтин сувсн мет үүдәвр болад духовн культурин, искусствин болн литературин делгрлтд сән нилчән күргҗәнә. Эпосин учр-ут[illegible] [illegible] бәәнә. [illegible] мудын монументальн дүрнь зургудт болн скульптурт тохрагдна.

«Жаңһр» эпос эндр әдү чигн өсҗ йовх үйнрт эстетическ, патриотическ болн интернациональн сурһмҗ өгхин төлә ик чинр зүүҗәнә.

Хальмг АССР-ин Деед Советин, Министрмүдин Советин, партин таңһчин комитетин өөнин комиссин нерн деерәс тадниг нарта Хальмгин һазр тесн [illegible] йөрәҗ, [illegible]

...ахуд кезәнә олзлгджасн кесг нань чигн кегдлмүдиг энд үзҗ болҗана.

А. М. Амр-Санана нертә республиканск библиотекд бас соньн һәәхүл көдлҗәнә. «Җаңһрин» әлдр үүдәлт» гиҗ эн нерәдгдҗәнә. Хальмг улсин алдр эпост нерәдсн һазадын болн мана орн-нутгин номтрин үүдәврмүд энд үзүлгдҗәнә. Тер мет 1936, 1940, 1958 болн нань чигн җилмүдин «Җаңһрин» һарсн-дегтрмүдиг энд үзҗ болхмн. Тер мет [illegible] Москвад [illegible] келәр [illegible] һарсн [illegible] лхмн.

Революцин өмнк бәәдл-җирһлд нерәдсн дегтрмүд, Теңгин болн Әәдрхнә хальмгудын тускар келҗәх үүдәврмүд һәәхүлд бәәнә. Наарн тер мет һазадын кесг гиичнр, Моңһл улсин республикин радион болн телеүзгдлин әлчнр ирлә. Һәәхүл байрин өдрмүдин цуг йовудт көдлхмн.

△ Тер мет библиотекд «Хальмг келн — мана зөөр» гидг һәәхүл көдлҗәнә. Хальмг келнә учебникүд, мана номтнр кесг җил хооран келн-әмтнә школын төлә бичсн учебникүдиг энд үзҗ болхмн.

△ «Хальмгин туск үг» гидг һәәхүл бас олн әмтнә оньдг авлх гиҗ сангдҗана. Хальмгин орс литературин классикүдин үүдәврмүдин тускар келҗәх зургуд энд үзүлгдҗәнә. Нертә нань чигн үүлдәчнрин Хальмгин туск ухан-тоолврла энд таньлдҗ болхмн.

Библиотекд болҗах ик һәәхүлин тускар Цутхлн телеүзгдләр «Цаг» программар келв, эңүг үзүлә.

△ Зургудын Хальмг галерейд болн профсоюзмудын бәәшңгд, филармонин концертн залд «Җаңһрин» өөнд нерәдсн художественн һәәхүл бүрдәгдсн бәәнә. Энд графикин, скульптурин, живописин, декоративн прикладной искусствин, улсин үүдәлтин үүдәврмүд үзүлгдҗәнә.

Живописин болн декоративн искусствин һәәхүлд 200 һар мана болн хам-хоша бәәх областьмудын зурачнрин үүдәврмүд цуглулгдсн бәәнә. Һәәхүлд баһ наста чигн, нерн темдгтә чигн зурачнр орлцҗана.

Һәәхүл ноха сарин 21-д секгдлә. Зургудын галерейд бәәршлсн һәәхүл нег сардан көдлх.

Тер мет бииһин болн дууһин кесг ансамбльмуд, эврә дурар үүлдг артистнр эврәннь билг-эрдмән балһсна кесг площадкср үзүлҗәнә. Үлгүрнь, балһсна культурин Герт Хальмг АССР-ин государственн «Бамб цецг» ансамблин концертмүд болҗана. Һаха сарин 1 күртл эдн болхмн.

Улсин зевсгүдин государственн оркестр филармонин концертн залд эврәннь концертмүдән бүрдәҗәнә. Хальмг улсин дууна болн бииһин айсмудыг оркестр нааджана.

Мана корр.

гч марһан болв. Марһан болһнд хөрәд һар күн орлцв.

Җаңһрчнрин, келмрчнрин хойр марһанд нурһлҗ залу улс орлцв, медәтнр дунд баһ наста залус болн баахн көвүд орлцсинь темдглх кергтә. Дуучнрин марһанд болхла, иккинь күүкд улс орлцв. Баһ настаһасн авн ээҗ-аавасн соңсҗ дасҗ, ода күртл чееҗдән танслгч хадһлад йовсн сәәхн чимлһтә туульс, кеүг түрүнд марһанд мөңгнә мөрәһәр, үнтә белгүдәр ачлв. Түрүн хойр ормиг Ик-Бухся җаңһрч Алучин Цери болн Цаһан-Усна җаңһрч Җуукан Нәәмн эзлв. Һурвдгч ормд цуһар медлг Каарун Окна Володя һарв. Насни дуг гисн җаңһрин батта селгән болҗ йовх эн баахн залу дәкәд чигн зөвтә үүлдлһән кесг олх гиҗ сангдна. Хальмг бичәчнрин Нииңәнд эңүг орулҗ авдеер заагдсн һурвн җаңһрчд болн бас олнд тоомсрта Орһан Николай Бадмин Максим хойр өвгнд улсин җаңһрчин күндтә нерн зүүлһгдв.

Тодрхаһар эн марһана тускар цааранднь зәңглхвидн.

Мана корр.

ЗУРГТ: һурвдгч орм эзлсн баһ наста җаңһрч Каарун Владимир.

В. Морозовин цоксн зург.

ИНҖИН Лиҗ,

Хальмг улсин шүлгч

О хәәрхн, «Җаңһр»!

Җигтә сәәхн өврмҗ
«Җаңһр» герлтәҗ
илднә,—
Бурхни таалар үүдсн
Бумбин орн дүңгәнә.

О хәәрхн, «Җаңһр»—
Омг заягч живр.
О дүмбр, «Җаңһр»—
Олна энкр дуулвр.

Теңгрин көгҗм кевтә
Тер нисҗ өөдлнә.
Күмнд амулн лурдгч
Күсл тархаҗ җиңннә.

Цецн өвкрин белг
Цолвн мет гилвкнә,
Билгин алтн булг
Баһин дүрәр герлтнә.

Җилмүд давх дутм
Җиңдмнь уулм мандлна,
Сетрләтә зөөр болҗ
Сойлын саңднь мөңкрнә.

О хәәрхн, «Җаңһр»,
Олн зун настач,
О хәәртә, дуулвр,
Оньдин сарул цолтач.

Әдстә Бумбин орн
Харанд үзгдсн болна.

Әмтнә, сергмҗ дуулвр
Холд бийән соңсхна.

Җиннәд бәәдг айсарн
«Җаңһр» делкәд ончта,
Җирһл магтгч дуудврарн
Җилә холд таньлта.

Җигтә сәәхн өврмҗ
«Җаңһрт» хадһлата
бәәнә,—
Бурхни таалар үүдсн
Бумбин делкә дүңгәнә.

●**Тадниг яһҗ теткнә?**

«Такси күртҗәхш. Бичә җиңнүлтн...»

Такси авхар «05» церглтүр җиңнүлсн әмтн эн өдрмүдт мел ним хәрү авна. Акад юмби? Такси цуһар альдаран орсмби?

«Җаңһрин» 550 җилин өөнин байрт орлцхар мана хотл балһснур мана республикәс, орн-нутгас болн һазадын ордудас гиичнр ирсмн. Теднд байрин кемд цуг таал бүрдәхәр, бәәцинь теткхәр олн зүсн халхс урдаснь белдвр кехәр шиидсн болдг. Зуг байр гүргүдән орсн кемд эн халхд харһҗах дуту-дундсар күүндвр кех болҗана. Нег үлү такси церглтд тогтсн бәәдл һундлта. Учрнь ямарамб гихлә — эн өдрмүдт такси бәрҗ авх бәәтхә, җиңнүләд герүрн дуулҗ болҗахш. «05» церглтд цугтад мел әдл хәрү өгнә. «Такси күртҗәхш. Бичә җиңнүлтн». Тиигчкәд нам йир ууртаһар терүгән келнә.

Эн халхин церглтд тиим бәәдл яһҗ учрснь медхәр таксопаркур җиңнүлҗәнәвидн. Директор уга болад, эксплуатацин әңгин начальник Герман Александрович Манджиевд эн төр тәвҗ медүлҗ, цәәлһвр өгхиг сурвидн. Өгсн цәәлһвр йир өврмҗтә. Таксопаркд ут тоодан 60 шаху машин бәәдгч, терүнәс эн байрин кемд 10—12 машиһинь Хальмг АССР-ин Министрмүдин Советд бәәх «Җаңһр» байрин туст даавртa штабд иилһгдҗ өггдҗ. Үлдсн машид болхла дуудлһар (по вызову) көдлх болҗана.

Байрин кемд һанцхн ик номтнр биш, талдандан ирсн гиичнр дала. Эдн элгн-саднурн ирсмн. Әмтн дунд зәрмнь эврә машин уга, тегәд теднд такси олзлх кергтә болна. Машидин то улм ихдүлхин ормд, нам баһрулсн болҗ һарв. Цугинь тоолад сәәнәр белдсн болхла, эздүдтнь патент өгәд машид цаг зуур олзлҗ болх бәәсмн. Болв тиим юмн уга. Эңүгән Г. А. Манджиевд келхлә, «Һаза эздүдин машид элвгәр гүүҗәнәлм. Һарад, һаран өргәд дурта машиһән зогсаҗ чадҗанат» гиҗ хәрү өгв. Тернь ноха сарин 22 өдр билә. Эн өдр газетд Элстәр эзнә машиһәр йовлһн уурулгджахин туск зарбарлгдсмн. Терүнә тускар таксопаркд нам меддго болҗ һарв. Тегәд әмтн йовһар йовхмн болҗана.

Таксопаркд мадна өгсн цәәлһвр күцц биш болв гиһәд, технологическ залһлдана производственн-эксплуатационн узелын начальник Николай Александрович Кабаковд бас сурвр өгәд, хәләгдҗәх төрәр эврә ухан-тоолвран келхиг сурвидн. Николай Александрович иигҗ келв:

— Машин үнәртән күртҗәхш. Эндр (ноха сарин 22. — ред) үд күртл зуг 40 машин әмтнә дуудлһар көдлв. Бүкл балһснд эн юн гихв? Байрин штабд арв һар машин йилһҗ өгләвидн. Тедн яһҗ олзлгджана гиһәд би эврән соньмсув. Юн гиҗ меджәнт? Теднәс зуг һурвн-дөрвнь олзлгдҗ, наадкнь мел керг уга зогсҗ. Зәрмснь зогсн гиҗ муурад, бийснь клиент хәәһәд йовҗ одҗ. Болв тедниг бидн олзлҗ чадшго болҗанавидн, тер юңгад гихлә, тедн штабин медлд бәәнә. 40 машиһәр бидн әмтнә иекврнг зуг күсдүндүр частан теткҗ чадҗанавидн. Бас мадид байрин хойр делегатыг көлгәр тетктн гиһәд даалһв. Такси авсн деерән, дәкәд хойр кү көлгәр теткхиг даалһна.

— Конференцин гиичнриг көлгәр тетклһнә кергиг талдан арһар күцәҗ болшго бәәсмб? Тана хәләц ямаран эн туст?

— Юңгад эс болҗахмб. Арһ дала бәәсмн. Кесг министерствст болн ведомствст көлгн далалм. Терүг олзлҗ болшго бәәсмб? Уга, такси авх кергтә болҗана. Тер дотр церглтин кесг машин керг уга зогсҗана.

Тиим өврмҗтә болн һундлта бәәдл тогтҗ. Материал газетд һарх өдр байр товчлгч кемдән орх. Терүн күртл бәәдлиг ясрулхд күчр, болв ним бәәдл тогтсид гемтә даавртa әмтн шоодврла харһулгдх зөвтә.

ОВШИН Бамба,
мана корр.

Һәәхүл секгдв

Урҗ өдр Элстд тохма малын Хальмг производственн негдлтд сельскә эдл-ахун һәәхүл секгдв. Һәәхүлд мана республикин эдл-ахус өскдг бод мал, хөд, мөрд болн темәд ергәр үзүлв. Эн һәәхүлд мана теегт урһдг зер-земш теме үзүлв. Хальмг агропромсоюзин специалистнр цәәлһвр өгв.

Эн һәәхүлин туск материал дарук тойгт барлгдхмн.

Мана корр.

...конференц фольклорин бумб болҗах үүдәврмүдиг паарандь дасҗ, медҗ авлһна, өдгә цагин эпосоведенә иргчинь йилһҗ авлһна кергт нилчән күргхнь маңд уга.

Хальмг улсин урн үгин үүдәлт йир ик байн болн эврә онц чиңртә. Эңүнд фольклорт бәәдг зүүс болсн цуг гишң җанрмуд бәәнә. Тер мет амн үгин шүлглдә үүдәлтин эврә нег янзнь болҗах үүдәврмүд, үлгүрнь, йорал, магтал гиһәд бәәнә. Хальмг улсин амн үгин үүдәлтин хамгин ик, ончта үүдәврнь «Җаңһр» эпос болҗана. Нарт делкән эпическ шүлгдәнә бумб болҗах алдр үүдәврмүдлә нег зергләнд эн бәәнә. «Җаңһр» улсин цецн ухаһар, мерген келәр үүдәгдсмн, тегәд улсин цецн бүлнь эңүнд мөңкинд хадһлгдҗана.

«Җаңһрин» дуудт төвкнүн болн ни бәәлһнә төлә эпическ Бумбин орна олн зүсн хортнла ноолда кеҗәх баатрмудын залу-зөргинь магтҗана. Баатрмудын дүрт улсин хамгин сән зан-бәрцнь, цуг улсин сә хәәҗ ноолдҗах баатр харсачнрин туск теднә санан-седклнь үзүлгдҗәнә.

Гуманистическ, җирһл үгтгч принципс, төрскндән цаань уга итклтәһәр церглһнә идей «Җаңһрин» цуг дуудт иштлгдәврә онц янзта улсин амн үгин үүдәврмүд, нег үлү «Җаңһр» эпос ик кезәнәс авн номтнр-востоковедмүдиг соньмсулҗасмн. Мана эпосиг шинҗлҗ даслһн хойр зу шаху җилин туршарт болҗана. XIX зун җилд болн XX зун җилин эклнәр Б. Бергманн, А. А. Бобровников, К. Ф. Голстунский, В. Л. Котвич болн нань чигн номтнр «Җаңһрин» дуудмуг цуглулҗ авч дассмн. Баһ наста Номт Очиров 1908 җил түрүн болҗ җаңһрч Ээлән Овлаһас баатрлг эпосин дуудын нег цикл бичҗ авсмн.

Эпосоведенә онц научн халх болҗ үүдсн шин цагт «Җаңһриг» даслһна шин девсң эклв.

Советск цагт «Җаңһриг» дасҗ шинҗллһн ик нертә номтнр-монголоведмүд академикүд Борис Яковлевич Владимирцовин, Сергей Андреевич Козинә нерлә залһлдата. «Җаңһриг» эдн улсин ухаг, санан-седклиг ончта сәәнәр үзүлсн, йоста келн-әмтнә поэм гиҗ келсмн.

1940 җилин һаха сард түрүн болҗ хальмг улсин «Җаңһр» эпосин цуг улсин байр болсмн. Тер байрин нәр-наадн нертә бичәчнр Александр Фадеев, Петр Павленко, Хоца Намсараев болн нань чигн улс орлцсмн, ик билгтә җаңһрчнр

[illegible] келнә болн литературин Хальмг научн-шинҗллһнә институтд «Җаңһр» шинҗлҗ дасдг сектор секгдв.

Зөвәр ик фольклорн материалмуд цуглрв, эпосин дуудын җир һар вариант бичҗ авгдв. Ленинградын болн Ростов-на-Дону балһсна архивст «Җаңһрин» урднь медгдад уга бәәсн һурвн дууна текст олдв. Хәәвр кеһәд йовтл хальмг келәр бичәтә эпосин 26 дууна текст цуглулҗ авгдв, тедн цуһаран хойр ботьд барлҗ һарһгдв (1985 ж., 1990 ж.).

«Җаңһрин» 24 дун орс келнд орчулгдад, хойр ботьд барлҗ һарһгдв. Түрүн боть эн җил Москвад «СССР-ин улсин эпос» гидг академическ серийд һарв. Хальмг келнәс шүлгчнр Семен Липкинә, Юлия Нейманә, Владимир Еременкон орчулсн арвн дун 1990 җил барас һарв.

Джангароведенә төрмүдиг научн-теоретическ даслһна халхд зөвәр сән күцәмҗ күцәвидн. Республикин номтнр 20 монографь бичв, теднә автормуднь: А. Ш. Кичиков, Б. Х. Толаева, А. И. Сусеев, Н. Ц. Биткеев, Э. Б. Овалов болн нань чигн номтнр. Монографьст болн научн статьяст «Җаңһриг» даслһна эрхн чиңртә төрмүд олн зүсн халхас үзүлгдна.

[illegible] Хальмг номтнр теднг дуңцулҗ шинҗлт иклҗ кеҗәнә.

1972 җил алтаистикин болн монголоведенә төрмүдәр болсн 1978 җил тюркск-моңһл келн улсин эпическ үүдәлтин төрмүдәр болсн Цугсоюзин научн конференцс «Җаңһр» эпосиг шинҗллһнд онц ик дев болв.

Улсин эпос «Җаңһр» олн әмтнә амн үгин үүдәлтин сусн мет үүдәр болад дуулвн культурин, искусствин болн литературин делгрлтд сән халдвр күргҗәнә. [illegible] көгҗм үүднә. Эпосин баатрмудын монументальн дүрнь зургудт болн скульптурт тохрагдна.

«Җаңһр» эпос эндр өдр чигн өсҗ йовх үйнрт эстетическ, патриотическ болн интернациональн сурһмҗ өгхин төлә ик чинр зүүҗәнә.

Хальмг АССР-ин Деед Советин, Министрмүдин Советин, партин таңһчин комитетин, өөнин комиссин нерн деерәс тадниг нарта Хальмгин һазр деер халунар йөрәҗ, көдлмштн күцәмҗтә болн сән ашта болтха гиҗ дурдх зөв өгтн.

«Җаңһр» болн эпическ үүдәлтин төрмүд» гидг нарт делкән научн конференциг секх зөв өгтн.

Конференцд орлцҗах номтнриг, гиичнриг Хальмг улсин шүлгч Көглтин Дава йөрәһәд, «Җаңһрин» тускар үг келв.

— Күндтә гиичнр, үүрмүд, хатичн болн нойнтн! Алдр мана «Җаңһрт» нерәдгдсн орн-нутгудын хоорндын номин чуулһна орлцагч Таанрт халун мендән күргҗәнәвидн, — гиҗ СССР-ин АН-ә филиалын КИОН директор, филологическ номин доктор **Н. Ц. Биткеев** үгән эклв.

Күнкл ухан уурха болгч,
Күсл-мөрәдлин тарали
болгч,
Күмни билгин цутхлн
болгч
Кесг зун җилин өөн —
Җаңһрин
Чуулһнә болн нәәрт
орлцхар
Ним олн күн хурҗ
ирснь ик
Байрта юмн!

Эн юңгад гихлә, «Җаңһр» олн келн-улсин амн-зокъялын ик үүдәврмүдин негнь болсн деерән, утх-чинрәрн, урн-үгин һо-сәәхн кевъярарн, ухан-седвәрәрн бүрн күцц тальвгсн эпос болдг мөн.

Эндр өдр эн делкән нег ик мана үүдәврин 550 җилин өөниг темдглҗ эн чуулһнд хурхларн бидн «Җаңһриг» хадһлад күргсн олн җаңһрчнриг дурсҗ, олн келн һарлга номтнрт ханлтан өргх зөвтәвидн.

Анх түрүн болҗ Бергманн хальмг улст «Җаңһр» гидг эпос бәәдгиг нарт делкәд дегтр барлҗ медүлснә хөөнь олн ик номтнрин анхарлыг татҗ «Җаңһриг» хәәдг болсмн. Хамгин икәр орлцҗ «Җаңһриг» бичҗ авч шинҗлҗ барлҗ бәәсн номтнр гихлә: профессормуд А. А. Бобровников, К. Ф. Голстунский, академик В. Л. Котвич, академик Б. Я. Владимирцов, Очра Номт, А. М. Позднеев, А. Д. Руднев, академик С. А. Козин, А. В. Бурдуков, финн номт Г. И. Рамстедт, чехословакин номт П. Поуха, моңһлын номт академик Дамдинсүрен болн нань чигн олн номтнр.

Хамгин ик күцәгчтә хәәлт мана Очра Номтд учрсн болдг 1908-ч җилд алдр җаңһрч Ээлән Овлата харһҗ «Җаңһрин» 10 бөлг бичҗ авсмн. Эн бөлгүдиг 1910-ч җил академик В. Л. Котвич Ик Буһса һазрт ирҗ Очра Номтын бичҗ авсиг эдлцүлҗ хәләһәд, 11-ч бөлг бичҗ авч. Мөн тер җил литографин арһар дегтр болҗ һарла. Ээлән Овлан дуулврин лав деер буулһҗ авснь ода Ленинградын Пушкинә герт бәәнә. Терүнәс 10 минутын бичәсиг цеврләд «Җаңһрин» граммпластинкд оруллавидн.

Ээлән Овлан эн бөлгүдин тускар шишлң келдгм бас учрта. Юңгад гихлә, негдвәр, хамгин олн бөлгүд. Хойрдвар эн бөлгүд хөөнь дегтр болҗ барлгдад, орс келнд С. И. Липкин орчулсндан олнд өргәр тархагдсн бөлгүд. Һурвдвар гихлә, кесг җилин туршарт урн-үгин шинҗәрн болн утх-чинрәрн мана Хальмг таңһчд болн Моңһл орн-нутгт, Синьцзяна нутгт сурһмҗин ик нилчән хальдасмн. Ээлән Овлан бөлгүдәс нань Шавалин Даван, Лиҗин Тәәлтин, Адучин Церна, Басңга Мукөвүнә, Коозан Анҗукан, Җуукан Нәәмнә болн нань чигн җаңһрчнрин бөлгүд бәәнә. «Җаңһрин» бөлгүд ода күртл дамҗҗ ирснь цуг мана урд болн өдгә цагин җаңһрчнрин, олн келн улсин номтнрин, хальмг улсин ик ач-тус бәәнә.

Моңһлч номин медлд кесгтән «Җаңһр» шишлң һанцхн хальмг улсин амн-зокалын үүдәвр болсн деерән, талын моңһл улст уга гих санан батрсн бәәҗ. Тер сананла ирлцсн бас «Җаңһр» Зүн һарин өөрдмүдин нутгт биш, энд, Иҗл мөрн һольн көвәд үүдҗ гисн ашлвр зәрм номтнр һарһсн бәәнә. Хөөнь эн хәләцин үүдснәс зәрм номтнр Моңһлд, Китдт олдсн «Җаңһрин» бөлгүдиг хальмгин «Җаңһрас» тасрҗ тархагдсн гиҗ үздг бәәҗ. Ним хәләц ода күртл бәәһә. Болв улм гүүдүләд шинҗлхлә, альк халхарнь хәләв чигн мана өвкнрин Төрскн Төв Азьд үүдснь лавта. Негдвәрт тер. Хойрдварт, болхла, өдгә цагт Моңһлд бас хөр һар бөлгүд олдсн бәәнә. Тиигчкәд һанцхн барун әәмгт биш, олн һазрт, тер дотр Дорд әәмгүдт. Синьцзяна һазрт 130 бөлгүд олдв. Тиигчкәд һанцхн моңһлчуд дотр биш, талын келн-улст «Җаңһр» бас оршдг бәәснә тускар цааранднь номт тодрхаһар келв.

Цааранднь **А. Кичиков,** филолог номин кандидат үг келв. «Җаңһр» баатрлг дуулвр цуг моңһл улсин культурин хамгин түрүнд ойрат багин зөөрнь болҗана. Хальмгуд (СССР), деед үзгин моңһл ойратмуд (МНР), Синьцзяна ойратмуд (КНР) дунд «Җаңһр» келгдҗ йовсмн. Эңүнәс нань Иссык-Кульд (СССР) каракольск хальмгуд, тер мет Синьцзяна дуулврла өөрхн янзс ойрат-элютмуд дунд (КНР) темдгтә бәәҗ, гиҗ эн келв.

Баатрмудын туск туульсин янзтаһар «Җаңһрин» туск домгуд халх-моңһлмудт (МНР) болн бурятмудт (СССР), тер мет түрг келтә улс — уулын алтайцнрт болн тувинцнрт (СССР) темдгтә била.

Келн-әмтн болһн дунд тустан бәәх, нег-негнәсн типологическ халхарн йилһрҗәх янзс гиҗ «Җаңһриг» номт шинҗлҗ хәләҗәнә. «Җаңһр» үүдлһнә болн делгрлт авлһна туужиг цәәлһхин төлә олн зүсн янзсиг дүңцүлҗ хәләһәд, теднә дүрмүдин болн сюжетмүдин залһлдаг илдкх кергтә.

Ашлад келхлә «Җаңһрин» цуг янзс хол бәәх келсн күүкн талан баатр һарч йовлһна кезәңк туулин эпосла болн терүнә эпическ авъяслгч учр-утхла залһлдата. Болв эн залһлдан янз болһнд сулад йовна. Хамгин күцңәр эн залһлдан бурятск янзд медгднә, моңһл, Деед үзгин Моңһлын ойратмудын, синьцзян-ойратмудын янзд эн залһлдан күцц биш, сул. Хальмгуд дунд келгддг «Җаңһрт» эн залһлдан күцццән гишң геедрҗ.

Деед үзгин Моңһлын ойратмуд болн теднлә өөрхн халх-моңһлмуд дунд келгддг «Җаңһрин» янзсин һолгч темдгүднь — маңһсла дәәлдлһн, диилхд күчр хортниг күүчлһн, тер хортна нернь (Хар-Тевек, Хар-Тебек) төмр халхцар харсгдсн хортнла болсн харһлтын туск ик кезәнк йовдлмудыг бәәдлнь, тохраҗана.

Деед үзгин Моңһлын һазрт дуулгддг «Җаңһрин» бөлгүдин учр-утхнь һолгчдан ним болна: хаана бәәшн тосхлһн, хаанд халмд хәәһәд һарч йовлһн (хан болхла бийнь, зокал мет, халмд хәәлһнд орлцхш), олн толһата маңһста дәәлдлһн. Диилгддго Хар-Тевекиг баатр күүчллһнә туск келвр Деед үзгин Моңһлын ойратмудын «Җаңһрин» авъясмудын онц соньмсулгч темдгнь.

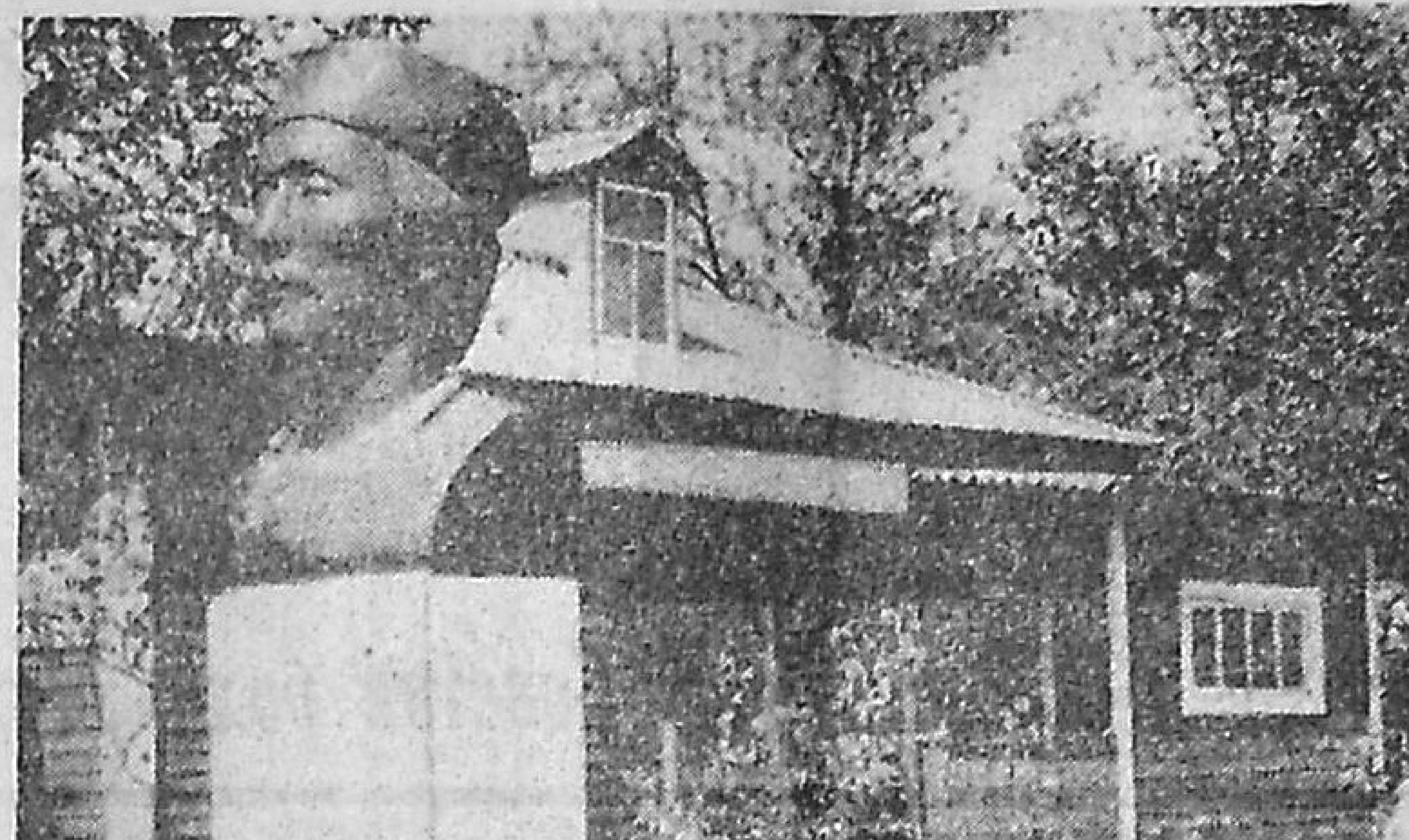
Хальмг дуулврас Синьцзяна янз йилһрнә. Җаңһр — Бумбин орна күчтә хан биш, көгшрсн нойн болҗ энд үзүлгднә; эңүнә орн-нутг болхла нойна нутгин бәәдлтә болна. Нойн Җаңһрин баатрмуд дунд феодальн государствин заканла ирлцәтәһәр тедниг тодрхаһар йилһҗ темдгллһн уга, баатр болһна зан-бәрцнь цәәлһгдхш. Орн-нутгт һанцхн цутхлн биш, тустан йосан һартан бәрсн нойдудын кесг цутхлң бәәнә — Җаңһрин ставк, Шигширһин (Хоңһрин эцк) ставк, Җаңһрин болн Хоңһрин садн баһ наста баатр Хан-Сийрин ставк.

Моңһл улс дунд келгддг «Җаңһрин» олн зүсн янзсин онцрлтын болн әдл ирлцҗах тоотын тускар номт тодрхаһар цәәлһҗ келв.

Конференцин туск тооцан цааранднь барлгдхмн.

«Җаңһрин» 550 җилин өөн республикд темдглгдҗәнә





Алдр җаңһрчин төрскнүр зуучлһн

Хальмг улсин алдр дуулврин өөнин байрт орлцхар ирсн баг номтнр, ноха сарин 21-д Малодербетовск района «Красносельский» совхозд одв. Нер һарсн дууч Ээлән Овлан Гер-музейд баралхад, бәәрн совхозин, района бәәтхә, нам хоша бәәх Октябрьск, Сарпинск, Приозерн районас, Элст балһснас, хам-хоша бәәх Волгоградск, Астраханск областьмудас ирсн гиичнрлә хамдан «Җаңһрин» өөнд нерәдгдсн байрт орлцв.

Хол чигн, өөрхн чигн һазрас ирсн номтнриг мана республикин әмтн ик халунар тосҗана. Нег үлү эн алдр җаңһрчин төрҗ һарсн һазрур зуучлһнд зуур хаалһднь чигн, күрсн һазртнь чигн делгү эдл өргмҗтәһәр, ик соньмслһтаһар гиичнриг әмтн тосв. Сарпинск районас Малодербетовск района ордг меҗә деер эн баг номтнриг кееһә хальмг хувц өмссн күүкд цаһан идәһәр, боорцгта халун цәәһәр үриньгинәр тосҗ авв. Партин райкомин негдгч сегләтр, улсин депутатнрин района Советин ахлач С. С. Джавкаев, райисполкомин ахлач Й. Н. Остриков эдн бүләр үг келҗ, ирсн әмтиг йөрәв.

«Красносельский» совхозин өөр гиичнриг ик байрин бәәдлд мөр унсн арвад баатрмуд тосҗ ирв. Цаһан идә амсулгдв. Ик-Буһса бәәрн көгшә О. Б. Музраев кезәнк хальмг авъясар йөрәлин үг келҗ гиичнриг тосв. Хол һазрин әмтн селәнүр темцв.

Энд эдн Ээлән Овлан нернд нерәдж бәргдсн, олн җилин туршарт үүлдҗәх Гер-музейд түрүләд одв. Энүнә көдлмшиг хөр шаху җилин эргцд һарджах К. Д. Убушиева номтнриг бүләнәр тосв.

Гер-музей сүл цагт хүврүлгдж, һазак-дотрк бәәдлнь ясрв. Өөнин өмн өргнд энүнә герлә залһлдулгдж, хальмг ишкә герин дүр-бәәдл дуралһсн гер тосхгдв. Терүнәс ишта өмнь олзлгдлго кевтдг бәәсн кесг арвад экспонатс энд тәвгдв. Кесг шин стендмүд, теди дотр алдр дуулвриг Ээлән Овлаһас бичҗ авсн Номт Очировд, «Җаңһрин» халхар үүлдҗәсн нертә нань чигн номтнрт, бичәчнрт, җаңһрчнрт, келмрчнрт нерәдгдсн стендмүд кегдсн бәәнә.

Гер-музейиг һәәхсн номтнр энүнә көдләчнрин күцәҗәх кергтә көдлмшиг темдгләд, күндтә гиичнрин дегтрт эврә дурдвран бичв.

Цааранднь номтнр бәәрн әмтнлә хамдан өөнин байрт орлцв. Йөрәлин халун үгмүд келв. Тер өдрин бийднь гиичнр Элстүр ирв.



ЭРДНИН Владимир,
мана эврә корр.

ЗУРГУДТ: деер зүн биийәснь — гиичнрт баһ дөрвдәхн цаһан идә бәрүлҗәнә; җаңһрч Ээлән Овлан Гер-музей; алдр җаңһрчин зе күүкн Л. В. Шалбурова ирсн әмтиг йөрәв; ГДР-ин номт Эрика Таубе үг келҗәнә; района меҗә деер хамдан цокулсн зург.

Авторин цоксн зургуд.



●Бәәрн Советмүдәс ирсн зәңгс

Тег амртха

Әмтн эврәннь дөңцл эдлахуд кедү мал бәрж чадлһна туск төр улсин депутатнрин Кумск селәнә Советин сессь деер хәләгдв. Тиигәд күн болһн 6 бод мал, һучн хө болн яма бәрҗ чадҗана.

Малчнр болхла 4 бод мал, 50 хө, нег хөөчнрин бригадын төлә хойр мөриг бәрх зөвтә. Селәнә Советин һазр деер бәәх әмтн 1990 җилин хулһн сарин нег шин күртл сессин шиидвриг бәәдл-җирһлд тохрах зөвтә гиҗ темдглгдв.

Келхд, ним шиидвр һарһлһн депутатнрт бийстнь харшлтан күргҗәнә, юнгад гихлә эди эврән дөңцл эдлахута болна. Тиигчкәд дала мал хашадан бәрәд хулдхла, баһ биш мөнгн чигн учрна. Зуг эдн эн төриг талдан таласнь хәләһәд хаһлв. Әмтнә малын то баһрхла, идг чигн сәәнәр хадһлгдх зөвтә. Энүнәс ишта һазр амрад, теегин йиртмҗин бәәдл ясрхмн. Эс тиигхлә дорас өсҗ-босҗ йовх үйнрт һанцхн әлсн үлдх.

ПҮРВӘН Любовь.

Соньн төрәр селвлцв

Улсин депутатнрин Яшкуль поселкин Советин һурвдгч сессь давв. Энүн деер олн зүсн төрмүд хаһлгдв: «1995 җил күртл Яшкуль поселкин Советин күцәгч комитетин көдлмшин программин тускар», «СССР-ин экономикд рыночн хәрлцә тогталһна туск СССР-ин Деед Советин шиидврин тускар», «Яшкуль поселкин Советин регламентин тускар».

Түрүн төрәр улсин депутатнрин поселкин Советин күцәгч комитетин ахлач А. А. Макаев доклад кев. Докладар болсн күүндврт района эрдм-сурһулин әңгин заведующ Г. Л.-Г. Цурюмов, көгҗмин школын директор Г. Б. Сорокин, аптекин көдләч Б. Э.-Г. Очирова, РОВД-н көдләч Б. А. Канаев болн нань чигн әмтн орлцҗ, хәләгдсн төрәр эврәннь ухан-тоолвран цәәлһҗ өгв.

Хойрдгч төрәр поселкин Советин ахлач М. Ц. Бадма-Горяев зәңглһ кев. Хәләгдсн төрмүдәр сессь шиидврмүд батлҗ авв.

Мана корр.

Тосхлтын көдлмшиг түргдүлҗәнә

Һазр дорас һарчах усн Приютн селәнә әмтнд харшлтан күргҗәх төр улсин депутатнрин района Советин бүртклһнд бәәнә. Өдгә цагт 1989 җилин ноха сард канализац эклҗ тосхлһна көдлмш гүргүдән орчкв. Энүг «Калмводопроводстрой» негдлтин 7-ч тойгта ПМК-н көдләчнр күцәҗәнә.

Объектин сметн үн 226 миңһн арсли күрнә. Эн җилд капитальн тәвцин 50 миңһн арслнга, тосхлтын-монтажн көдлмшин 24 миңһн арслнга көдлмш күцәгдв.

1990-ч җилд ут турштан 116 миңһн арслнгд көдлмш күцәгдх зөвтә. Ноха, һаха сармудын туршарт бүкл җилин көдлмш кегдхмн. Тиигәд төмр хаалһ давҗ һардг 15 хаалһд така сарин чилгчәр цуг көдлмш күцәгдҗ, кесг метр порһс тәвгдв.

Цуг эн көдлмшиг Сергей Адьянов һарджах зурһан күүнәс тогтсн бригад күцәҗәнә. Эдид автокран, экскаватор болн талдан күч-күлснә эв-арһ өггдв. Эн җил чилтл эн бригад зурһан шаху дуунд һазрт канализационн порһс тәвх зөвтә.

Ю. Клыковин нертә уульнцар тәвгдсн порһс эдлврәсн һарсн цагт тосхачнрин бригад хойр-һурвн өдрин туршарт яслһна көдлмш күцәҗ төгсәв.

Зуг тосхачнрин көдлмшт цугнь дигтә-дарата гиҗ келҗ болшго. Тосхлтын материалмуд күртхш, плитас уга болна. «Деер» бәәх организацс чигн көдлмшиг түргдүлхәр цуг эн дуту-дундсин тускар адһхш. Плитас бәәсн болхла тосхачнр сардан күсдүндүр дууна һазрт эдниг тәвҗ, көдлмшән шулудулх билә.

Тиим болв чигн цуг көдлмш сән чинртәһәр, болзгтан күцәгдх зөвтә.

В. ВАЛОВОИ.
Приютненск района архитектор.

Герән бийснь бәрҗәнә



«Гер бәрхд юн бәәх билә?» гисн үнн. Пестовск модна комбинатын көдлмшчнрт шин патьр авхлань предприятин кассас хойр миңһн арсли өгнә.

—Патьрин чеерүдиг хасхд, гермүд бәрлһиг түргдүлхд әмтн бийснь гер бәрәд дөң болҗана,— гиҗ модна комбинатын директор В. Ва[illegible] келнә.—Эн шин эв-арһиг предприятин хойр зу шаху өркбүл олзлв.

Предприятьд көдлҗәх гер бәрхәр бәәх күүнд модна комбинатын һарһдг щитовой гермүдәс өгнә. Гер бәрҗәх күүг хойр сар хонгар һоллгч көдлмшәснь сулдхна. Гер бәрсн көдлмшин мөңгнь сметар өгнә, тернь хойр миңһн арслн болна. Тегәд гер чигн бәрв, мебелин мөңг чигн олв,—гиҗ

●Хальмг АССР-ин КГБ-д

Депутатнрла харһв

Государственн әәмшг уга бәәлһнә органмудт үүлдврән демократизацлһна көдлмш күцәгдҗәнә. Тегәд чекистнрин көдлмшин һол төрмүдиг олн өргнд медүлх керг бас күцәгдҗәнә.

Күч-көлсчнрлә тодрха күүндвр кехин, олнла залһлдаг батрулхин төлә шунмһа хәәвр кегдҗәнә.

Одахн КГБ-д улсин депутатнрла, зака тогталһар болн законностяр бәәх Хальмг АССР-ин Деед Советин комиссин чледлә үүрмүд В. С. Сергеевлә, А. Ш. Багутовла, А. С-Г. Бембеевлә, М. М. Кузьменкола, Ю. А. Масичла, Ю. Б. Сенглеевла харһлт болв.

Харһлтын йовудт комитетин ахлач, подразделеньсин ахлачнр оперативн-цергллтин һоллгч зерүлттсин, ондарулһна йовудын, демократизацин болн чекистск көдлмшин, олнд медүлһнә төрмүдин тускар келҗ өгв.

Комитетин күцәҗәх төрмүдин тускар депутатнр орлцлһтаһар өргн күүндвр болв. Сән бүрдәцтә зака эвдлһнә, ... рһлтд темдглв.

Өдгә цагт чигн, урдк чигн учрҗасн йовдлмудт күүндврин йовудт үнлһн өггдв, комитетин көдләчнрин көдлмш чигн үнлгдв. Зака эвдлһнә болн нань чигн йовдлмудыг урдаснь уурулһна көдлмшт комитетин көдләчнрин өсҗәх товчиг депутатнр темдгләд, тусута зәрм сүв-селвгән өгв. 30—40-ч болн 50-ч җилмүдин эклцәр закан биш кевәр цааҗлгдсн граждамудын нериг цеврлһәр чекистнрин күцәҗәх көдлмш сәәнәр үнлгдв.

Контртуршулын көдлмшин ... болн бүрдәмҗин шишлн эв-арһ олзлһна туск хурц сурврмудт Деед Советин Комиссин чледт тодрха хәрү өггдв.

Государственн әәмшг уга бәәлһнә төрмүдәр дамшлтта селвлцәчнриг Деед Советин зака тогталһар болн законностяр бәәх комиссьт еглһнә туск үгцән батлгдв. Хойр халхин тоолврар харһлт соньнар, керг-төринәр давв болв цугтаднь туста болв. Улсин депутатнрин ...



«Гер бәрхд юн бәәх била?» гиснь уни. Пестовск модна комбинатын кѳдлмшчирт шин патьр авхлань предприятин кассас хойр миңһн арслң өгнә.

—Патьрин чееругдиг хасхд, гермүд бәрлһиг түргдүлхд эмтн бийснь гер бәрәд дөң болҗана,— гиҗ модна комбинатын директор В. Ва... келнә.—Эн шин эв-арһиг предприятин хойр зу шаху өркбүл олзлв.

Предприятьд кѳдлҗәх гер бәрхәр бәәх күүнд модна комбинатын һарһдг щитовой гермүдәс өгнә. Гер бәрҗәх күүг хойр сар хонгар һоллгч кѳдлмшәснь суллхна. Гер бәрсн кѳдлмшин мөңгинь сметар өгнә, терүнь хойр миңһн арслң болна. Тегәд гер чигн бәрв, мебелин мөңг чигн олв,—гиҗ предприятьд нааднна.

Баһчудын өрк-бүлмүд бийснь гер бәрхдән дурта. Теднд эк-эцкнь, ең-үүрнь нөкд болна. Щитовой гермүд бәрҗ үзәд уга улс болхла, дамшлтта бригадын дөңгәр бәрнә. Иим бригад предприятьд шишлң бүрдәгдв.

Шин эв-арһ олзлснас авн тосхлтын чинрнь зөвәр ясрв. Ода шин гериг эдлврт орулҗ авхин төлә ямаран чигн комиссь керг уга, зуг комбинатын балансд орулхин төлә терүг хәләх кергтә болна.

Иим гермүдт һазрин участок, мал бәрдг хаша-хаац бәәнә. Герин эзн улс тәрә тәрҗ чадхмн. Эврә гермүд бәрлһн комбинатд кадрмуд батллһнд нѳкд болҗана. Патьр авсн. бийдән гер бәрсн улс комбинатас һарчахш.

Эн комбинатын дамшлтыг балһсна талдан күч-кѳлсч коллективс бас олзлҗана.

В. ТРОЯНОВСКИЙ
ТАСС-ин корр

Новгород

...кѳдлмшин һол тәрмүдиг олн әргид медүлх керг бас күцәгдҗәнә.

Күч-кѳлсчирлә тодрха күүндвр кехин, олнла залһлдаг батрулхин төлә шуумһа хәәвр кегдҗәнә.

Олахн КГБ-д улсин депутатнрла, зака тогтаһар болн законностяр бәәх Хальмг АССР-ин Деед Советин комиссин чледлә үүрмүд В. С. Сергеевла, А. Ш. Багутовла, А. С-Г. Бембеевла, М. М. Кузьменкола, Ю. А. Масичла, Ю. Б. Сенглеевла харһлт болв.

Харһлтын йовудт комитетин ахлач, подразделеньсин ахлачир, оперативн-шерглтин һоллгч зерүллтсин, онцарулһна йовудын, демократизацин болн чекистск кѳдлмшин, олнд медүлһнә тәрмүдин тускар келҗ өгв.

Комитетин күцәҗәх тәрмүдин тускар депутатир орлцлһтаһар әрги күүндвр болв. Сән бүрдәтә зака эвдлһнә, ноолдлһна, үүмәтә йовдлмуд үүрм гиҗәхин тускар йосна болн залврин органмудт зааглһнә тускар үг һарв. Тер мет келн-әмтн хоорндк цуугасиг болн нань чигн чинртә йовдлмудыг урдаснь харшлҗ уга келһнд оньг өггдв. Республикин күч-кѳлсчирлә бәрдг залһлдаг өргҗүлх кергтә гиҗ ха...

...йовудт үнлһн өггдв, комитетин кѳдләчирин кѳдлмш чигн үнлгдв. Зака эвдлһнә болн нань чигн йовдлмудыг урдаснь уурулһна кѳдлмшт комитетин кѳдләчирин өсҗәх тоониг депутатир темдгләд, тууга зәрм сув-селвгән өгв. 30—40-ч болн 50-ч җилмүдин эклцәр заканн биш кевәр цааҗлгдсн гражданмудын нериг цеврлһәр чекистирин күцәҗәх кѳдлмш сәәнәр үнлгдв.

Контрразведкин кѳдлмшин онц тоотын болн бүрдәмҗин шишлң эв-арһ баллһна тускар хурц сурврмудт Деед Советин Комиссин чледт тодрха хәрү өггдв.

Государственн әәмшг уга бәәлһнә тәрмүдәр дамшлтта селвлһачирнг Деед Советин зака тогтаһар болн законностяр бәәх комиссьт өглһнә тускар үгнән батлгдв. Хойр халхин тоолврар харһлт соньхар, керг-тәрнвәр давв болн пүтталнь тууста болв. Улсин депутатирин өгсн селвгүд чекистск үүлдәриг ясрулһна төлә олзлгдх.

Харһлтын чилгчәр комиссин члед, улсин депутатир комитетин кѳдләчирин кѳдлмшин таалла таньлдв.

В. МУКАБЕНОВ,
Хальмг АССР-ин КГБ-н олнла залһлда бәрдг багин кѳдләч.

Газет шалһв юн кегдв?

«Школын хот уудг гер кезә секгдхмб?»

Иим нерәдлһтә шалһгч статья 1990 җилин туула сарин 31-д мана газетд барлгдла. Эунд улсин депутатирин Юстинск района Советин күцәгч комитетин ахлач М. Арманов хәрү өгчәнә: «Цаһан Амна хойрдгч тойгта дундын школын директор Й. У. Оваева газетд барлгдсн статьяд хәрү өглә. 1990 җилин лу сарин 10-д һарсн РОНО-н заведующин 18-ч тойгта закврла ирлцүләд 1990 җилин лу сарин 21-д ааһ-сав, хувц-хунр худлҗ авхин төлә школд немр мөңги һарһгдҗ өггдв. Района СЭС-ин темдглсн дутудундс уга кегдв. Бичкдүдин хот-хоолын туск тәр хаһллһиг школд бүртклһнә баг (ахлач С. Г. Тюрбеева) бүрткҗ халәв. Эн баг күцәсн кѳдлмшин тооцан «Авангард» гидг района газетд барлгдла.

Өдгә цагт хот уудг герт капитальн ясвр кегдҗәнә. Ах хот кеһәч Т. Убушиева талдан кѳдлмшт орулгдв. Талдан дуту-дундс уга кехин төлә олн зүсн үүлдвр күцәгдҗәнә».

РЕДАКЦАС: Шинәс мадна өмн—нерин төлә өггдсн хәрү. Талданар келҗ болшго. Күндтә умшачир, эн статьяг тадн умшсн болхла, ямаран бәәдл 2-ч тойгта дундын школын хот уудг герт тогтсинь медсн болхит. Школын хот уудг герт кергтә санитарн диг-даран эс бәргдснәс ншт вируси гепатит гемәр гемтлһн бичкдүд дунд тархагдсн болҗана. Иим бәәдл тогтснд хот уудг герин кѳдләчнрин чигн, зуг цурһлҗдан школын директор И. У. Оваеван гем бәәнә гиҗ темдглх кергтә. Газетд өгсн хәрүг шинҗләд хәләхлә, хот уудг герт диг-дара тогтахин туст ямаран тодрха кѳдлмш күцәгдснь медгдхш. Зуг статьяд мана бичкдүдин әрүл-мендин бәәдлин туск тәр босхгдсн бәәнәлм.Эн туст керг күцәлһнд ямаран чигн хәәрлт уга болх зөвтә.

Эврән санлт, яһҗ 608 сурһульч 60 стакаг олзлҗ чадх, эн цагт кеду сурһульчд нег стаканас уух саам. харһх? Тоолҗ үзлт. Иим бәәдл мана өдгә бәәдл-җирһлд ирлцҗ чадхий?

Тиигчкәд улсин депутатирин Юстинск района Советин күцәгч комитетин ахлач М. Арманов газетд шалһгдсн директор И. У. Оваеван хәрүһәр дамҗад эврәнь хәрү өгсн бәәдлтә гиҗ сангдна. Зуг эврән района Советин күцәгч комитетин халхар эн тәр хаһлхин төлә ямаран кѳдлмш күцәсмб? Аль бичкдүд гемтлһнә тәриг юмнд эс тоолад, тәртән эс авчахмб? Зуг иим йилһән уга бәәдлин ашт ик аюл учрдгинь мартхмн биш. Иим хәләцәс кѳлтә ик зовлң мана республикд учрад, цут нарт делкән әмтиг үүмүлснә тускар давтад келх кергтәй?

Тиигчкәд района цутхлигин дундын школын хот уудг гермүдт иим бәәдл тогтсн болхла, тиигхлә селәнә, фермсин школмудын хот уудг гермүдин бәәдлин тускар келәд чигн керг уга.

Газетин редакцин советск тосхлтын әңг.

Әмтнд тааста хувц уйҗана

Зинаида Эрдниевна Цидинова Элст балһсна өлгмр хувцна фабрикин нүүрләчирин негнь. Фабрикд ирҗ кѳдлснәс авн 24 җил болҗана. Эн җилмүдин дотр Зинаида Эрдниевна өөдән мергҗлттә эд өлгәч болсмн. Өдгә цагт дөрвдгч разрядар эн кѳдлҗәнә. Эврәнь дамшлтари дорас өсҗ йовх баһчудла хувалцна. Җил болһн өлгәчин эрдмд хойр кү дасхна. Арвн хойрдгч тавн җилин зураһан болзгаснь урд күцәһәд эн өдрмүдт ирхч җилин така сарин тоод шунҗ кѳдлҗәнә.

Баһчудын сурһмҗлач сар болһн даалһвран 150 процентд күцәнә. Өдгә цагт Зинаида Эрдниевна күүкд улсин өмсдг костюм болн жакет, залу улсин джемпер, оңц кецтә кесәәхн кегдлмүд өөдән чинртәһәр, шаг һарһлго өлгҗ һарһна. Өөдән күч-кѳлснә һарцтаһар кѳдлснәс иштә Зинаида Эрдниевна иим күцәмҗ бәрсмн. Энүнә бәрсн диилврмүдиг һанцхн фабрикин администрац биш— партин таңһчин комитет кесг дәкҗ темдглнә. Тегәд чигн эд өлгәч З. Э. Цидинова фабрикин коллектив дунд делгрсн социалистическ дөрлдәнд орлцад нүүрлгч орм эзлв.

З. УЛЮМДЖИЕВА.

Күч-кѳлснә өөдән аштаһар

Республикин залһлдачнр дунд күч-кѳлснә өөдән күцәмҗс бәрҗ кѳдлҗәх коллективс олн. Үлгүрнь, Элст балһсна телефонн станцин коллектив эн туст күч-кѳлснә өөдән аш бәрҗ кѳдлҗәнә. Долан сарин зураһан эдн цут технико-экономическ үзмҗсәрн давулҗ күцәв. Күч-кѳлснә өөдән-күцәмҗс бәрҗ Городовиковск болн Сарпинск районмудын залһлдана узелмудын коллектив кѳдлҗәнә.

Давсн цагин дотр республикин производственн-техническ залһлтын коллектив күч-кѳлснә өөдән күцәмҗ бәрсмн. Зураһас үлү 273 миңһн арслңга тарифн олз авад, даалһвран 103,4 процентд күцәв. Тедү мет әмтнд туслмҗ күргллһнә даалһвран 120 миңһн арслңгд давулҗ күцәв. Цуг эн тоот күч-кѳлснә күцәмҗ дотр-дундын кѳрнгән күцц олзлснас ирҗәнә. Залһлтын цуг коллектив арвн хойрдгч тавн җилин зуран сүл җилин зураһан болзгаснь урд күцәхәр шунҗ кѳдлҗәнә.

ДАЛВҢГА Б.

СОЦИАЛЬН ТӨР ШИНӘР ХАҺЛГДҖАНА

Шин советск парламентин бәрсн темдгтә күслнь — әнти советск гражданмудыг материальн теткллһнә тускар икәр килмҗллһн, хамгин түрүнд пенсионермүдин, инвалидмүдин, җалвнь баһ болн социальн халхас сән теткәвр уга әмтнә тускар. Теднә зәрмнь пенсин туск нерәдлһтә законмудт орҗ одв. Терүг белдлһнд СССР-ин Деед Советин ветеранмудын болн инвалидмүдин кергүдәр бәәх комитет шунҗ орлцсмн. Тер кѳдлмш яһҗ кегдснә болл.. ирхч зурасин тускар ТАСС-ин корреспондент Р. Задунайскийд комитетин ахлач Н. В. Босенко келҗ өгчәнә:

—1956 җилд пенсин туск закан инфляц болҗах йовдлыг, җирһлин үв өөдлҗәхиг оньгтан авсн уга. колхозникүдин болн кѳдлмшчирин пенсин кемҗән әдл биш кевтән улдсмн, нагас әрт өңгрсн әмтнә өрк-бүлмүд килмҗ уга улдсмн. Тегәд бүрдәгдсн комитет тер заруһан СССР-ин правительств СССР-ин Деед Советин хәләврт орулҗ өгсн «Әмтиг пенсәр теткллһиг болн социальн туслмҗ күргллһиг ясрулһар бачм керг-үүлдврмүдин туск» зака белдлһнд ик оньган өгв. Терүг Деед Советин түрүн сессь деер батлҗ авлһн 20 һар сай күүнә җирһлин бәәдлиг ясрулх арһ өгв.

Терүнә хөөн «СССР-т гражданмудыг пенсәр теткллһнә туск» болн «СССР-т дәәнә цергчириг пенсәр теткллһнә туск» СССР-ин закана проектмүдәр чинртә кѳдлмш кегдв. Эн хойр закан цуг улсин күүндврин хөөн Деед Советин һурвдгч сессь деер батлгдҗ авгдла, удлго үүлдврт орхмн.

Алдр Диилврин 45-ч җилин өөнд алдр Төрскән харсгч дәәнд орлцачирин болн инвалидмүдин бәәдлиг ясрулһна туск правительствин тогтавриг белдлһнд чигн комитет шунҗ орлцв. Дәәнд орлцачирин болн инвалидмудын пенсин шин закан эн җилин хулһн сарас авн үүлдврт орхмн.

Комитетин члед ода СССР-т бәәх инвалидмудыг социальн харслһна туск закана тедү мет ветеранмудын болн инвалидмудын туск ирхч цагин чанчмудын проектмүд белдлһнә кѳдлмш кеҗәнә. Тер документт медәтә болн чидл уга әмтнә некврнь оньгт авгдхмн. Үлгүрнь, терүнд темдглсн инвалидмудын болн ветеранмудын төлә эрдм дасхлһн, теднә төлә предприятьмүдәр болн организацсар шишлң агсгдсн шин кѳдлмшч орм бүрдәлһн эврә материальн кергән ясрулхдань дөң болх.

Ахрар келхд, шин закад һарһлһна мана гүҗрлт ода экономическ тогтур уга цаг ирҗәх кемд, залгдг рынк болвчн пенсионермүдт күнд болх, тегәд тедн невчк иткмҗтә бәәтхә гиһәд тер кѳдлмш кеҗәнавидн.

Ветеранмудын болн инвалидмудын төлә закана халхәр бәәх льготмудыг олзлхин болн харсҗ үлдәхин тускар арһ бәәх һазрт шунҗ үүлдҗәнәвидн. Үлгүрнь, СССР-ин Деед Совет ирхч финансов җилин зура болн бюджет хәләхд, орн-чутгин экономическ бәәдл кеду күнд бәәсн болвчн, биди бичкдүдин пенсь деер 350 сай арслң немлһиг күцәвидн—теднь тәрснәсн авн инвалидмуд, залусынь дәәнд үксн белусн күүкд улс.

1990 җилин намрин сессьд Деед Советин депутатир-члендин хәләврт мадна белдсн дәәнә, күч-кѳлснә, ветеранмудла медәтә болн кѳдлҗ чадшго әмтнлә хәрлцәнә государственн политикин хәләц орулгдхмн.

Дорд үзгин Европас болн Моңһлас советск цергиг һарһсна, Әәрмин болн Флотын цергчирин тооһинь баһрулсна, дәәнә зәрм производствиг гражданскд хуврулснә ашт цергчириг, теднә тоод пенсионермудыг патьрар теткллһнә тәр йир чинртә болҗ одв. Эн тәриг комитет эврә бүртклһнд авв. Эн тәрмүдиг СССР-ин харслтын Министерствин наадк ведомствсин һардвр яһҗ хаһлҗахин тускар даранн нег сүүр деерән хәләхәр бәәнәвидн.

Келхд, СССР-ин улсин депутатирин негдгч съезд түрүлгч социальн политик зүг пенсин шин законмудас эклх зөвтә гисн шиидврмүдлә ирлцлһтаһар СССР-ин Деед Совет күн тал әргҗәхнь лавта. Тегә чигн давсн түрүн җилд комитетин кѳдлмш заядан урсн уга гиҗ санҗанав.

ТАСС.

Мана орн-нутгар

ДУНДЫН ШКОЛЫН ЛИЦЕИСТНР...

Күүкдиг нег программар сурһдг, «цуһараһинь нег зүсәр белддг» му авъясиг яһҗ давҗ һархмб? Эн гиигн биш сурврт хәрү авхин төлә Ар Кавказин олн зүсн районын багшнр сурһулин шин җил эклхин өмн Ставрополин негдгч тойгта дундын школ тал йовлдад бәәв. Энд олна сурһульла зерглэд һурвн зүсн зэрүллтин лицейск классмуд бүрдәгдсн бәәнә — физико-математическ, химико-биологическ болн гуманитарн.

Зуг альк-нег дисциплиниг гүүнәр дасҗ авхар бәәх болн туслн эврә медрлән үзүллһнә марһанд диилвр бәрсн ах классин сурһульчнр лицеистнрт орулҗ авгдна. Сурһульч болһн лицейск класст орн бәәҗ эврә дурарн немр шишлң курсмуд болн шишлң семинармуд тал одҗ чадна. Теднә то арв һарв, тер тоод относительностин теорий, психолог, күүндлһнә культур, библиотечн керг, машинк цокдг даслһн орна. Тер дисциплинсиг балһсна педагогическ, политехническ, медицинск институтмудын багшнр дасхмн. Зәәчмудыч ик зунь институтск кафедрмуд болн лабораторийсәр бүрдәгдхмн.

Лицейск классмудын устав авгдв. Терүнә зуг нег зокальнь авад хәләхмн: сурһульч болһн ямаран чигн сув-селвг школын педсоветин күүндврт орулҗ чадх зөвтә. Тиигәд медрл авлһн бәәтхә селвәр, чадмгар ухаллһн болн эврә бийнь үүдәгч кевәр үүллһн сурһмҗлгдна.

Н. СТЯЖКИН,
ТАСС-ин корр.

СТАВРОПОЛЬ

ТҮРГӘР БОЛН КИМДӘР

Три протока нертә селәнд шин гермуд тосхгдсн букл уульнцд бәәрн колхозин тәрәчнр бүүрән йөрәв. Эн саамд селәнә әмтн «Астраханьагропромстрой» производственн негдлт областьд түрүн болҗ монолитн технологар тосхсн гермүдин эзн болв.

Цуг бийнь зурһан күүнәс бүрдәгдсн бригад һурвн долан хонгин дунд гер тосхна. Тиим герт дөрвлҗн метр болһн тоосхинәр болхла тавн арслңд кимд болна.

ТАСС.

АСТРАХАНЬ.

ШОВУ ӨСКӘЧНРИН ӨӨН

Шову өсклһнә «Краснодарское» производственн негдлт бүрдәгдәд хөрн тавн җил болв. Мел дигта 25 җил хоорад кучнь бичкн, арл хоцрҗ йовх фабрикс болн фермс негдәд не ик коллектив бүрдәсмн. Тегәд эхн цагин болзгт дөч һар шовуна фабрик тосхгдв. тохма кергин эдл-ахус бүрдәгдв, инкубатормуд эдлврт орулгдв. Ода негдлт җил болһн 100 миңһ һар тоһн шовуна мах болн жува һар өндг һарһҗана.

ТАСС.

КРАСНОДАР.

«Жаңһрин» 550 жилин өөн республикд темдглгдҗәнә



«ЖАҢҺРИН» БАЙРИН НӘР-НААДН.

В. Морозовин цоксн зург.

«ЖАҢҺР» МАДНИГ ӨӨРДҮЛВ

Һазадын орна номтнрла кесн пресс-конференц

Урдкь зәнгләр, Элстд бәрин Герт нарт-делкән конференцд орлцжах номтнр журналистнрлә харһв. Эн күүндәрт Токион университетин профессор Куробаяси, США-н Огайо штатын университетин профессор Х. Б. Уланов, Цугсоюзн радион көдләч И. Т. Кунявин, Бурятин олна науксин институтын көдләч Э. А. Уланов орлцв.

Түрүләд хол Японяс түрүн болж иржәх номт профессор Куробаясин тускар келж өгнәвидн. Баһ наста эн күн хөрн жилдән монһл келиг шинжлжәнә. «Жаңһриг» японск келнд орчулх күслтә эн бәәнә. Университетд сурчасн кемд эн монһл келәр соньмсв. Хальмг, бурят келн монһл багд бас орҗана. Тегәд Хальмг таңһчд ирәд, эн хамгин түрүнд дегтр хулдадг лавкд орад, хальмг бичәчнрин дегтрмүд, нань чигн литератур авв.

Өдгә цагт Японьд хальмг келәр соньмсжах 2—3 күн бәәнә. Хальмгаһар келдг күн, кел дасх литератур уга болад, тиим цөн әмтн мана келиг дасжана. Эн йовлһна хөөн келәр үүлдән девших гиж һанҗ болжана.

Нирнидән профессор [illegible] Альд бәәх әмтнә келәр соньмсна. Японьд ода довд үзгин олн кел дасдг керг ик делгрәт авчана гиж келж болхмн. Һазадын кел дасдг Токион институтд монһл кел дасжах 4 баг бәәнә. Баг болһнд 15—20 күн бәәнә гиж профессор келв. Ут-турштан тингәд монһл келнә факультетд 60—80 күн сурчана.

Урднь профессор хальмгудын тускар йир баһар медг билә. Ода мана республикүр ирснә хөөн кесг шин тоотыг эн медв, хальмг кел даслһнд эврәнь нилчән күргхәр зурашана.

Профессорин кущәжәх натчн көдлмшин ... монһл келнә тууж болжана. Ода энүнә хальмг болн бурят келн ... Терүг үлм сәәнәр тодрхаһар шинжлхин төлә монһлла әдл эн хойр келиг дасхин сән жилчән күргх гиж профессор тоолжана.

Дәкәд бийнәнь тускар журналистнрт США-н Огайо штатын университетин славистикин профессор Хонгр Бадминович Уланов келж өгв.

—Эврәнь үг-тоомарн би хальмг,—гиж эн келв. Мини эк-эцкм эврәнь төрскн һазртан, Хальмгтан икәр итклтә билә. США-д бәәх хальмгудын бәәдл-жирһлиг ясруллһнд минии эцкм оньдин килмжән өгчәлә. Бидн эврән чигн дегәд сәәнәр бәәҗәсн угавидн. Тиим болв чигн талдан әмтнд дөңгән күргхәр эн оньдин белн бәәлә.

Хонгр Бадминович һазадын кесг кел меднә. Орсаһар сәәнәр келнә. Парижск университет эн чилләә. Дәкәд бас нег университетиг төгсәлә. Огайон университетд эн орс келнә багш болж көдлжәнә. Энүнә гергнь—американк. Бас немш болн орс келнә багш болжана. Хойр көвүтә. Зуг көвүдкь хальмг кел медхш. Бийән американцир гиж тоолжана. США-д бәәхәр ирсн күн болһн американск бәәдл-жирһлин ик үлмәд орна.

Америкд хальмгуд 40 жилдән бәәнә. Урдкь эдн Деед үзгин Германьд бәәршлҗәлә, дәәнә хөөн эдн нааран ирлә. Дәкәд эндәс эдн талдан ори-нутгудар нүүв. Түрүләд США-һур хальмгудыг оруулж авхар бәәсн уга билә. Дәкәд конгресс закад шишлң чиклвр орулсна хөөн, тиим зөв мадна өггдлә гиж номт цәәлһв.

Республикд ирсндән эн икәр байрлжана. Хонгр Бадминовичд эн йовлһн ик үүмтә йовдл болв. Тиим ик то хальмгуд хамдан бәәхиг эн түрүн болж үзжәнә. Хальмг кел, тууж шинжлдг институтын кесг номтнрла эн таньлдв.

Хальмг әмтн сәәхн санан-седклтә, тиичиг халунар тосча, терүг икәр күндлнә. Ут-турштан Хальмг таңһчд бәәсн өдрмүд өнүнд удаад тоолгдх гиж эн тоолвран келв. Өвкә-эцкинь һазр Хонгр Бадминовичд икәр таасгдв.

«Жаңһр» эпос бәәдгин тускар эн Москвад научн симпозиумд ирәд медлә. Тегәд өөниг темдглһнд мана тал ирхәр эн шиидлә.

Элстд хальмг келәр бичәтә юм уачкад профессор бас байрлв. Төрскн һазртан ирсн күүнә санан-седклиг тер үгмүд чаңһана гиж гиич тоолвран келв. Энд үнидән хальмгуд бәәдгинь эн йовдл герчлжәнә. Болв эн халхар манад күцәх кесг тоот бәәхнь медгдҗәнә. Цагин селгәнә ард биш, болв өмн йовж, хальмг келиг делгрүлх кергтә гисн тоолвр профессориг соңсхла уханд орна. Тернь мана өөрхн иргчин ик керг болх зөвтә.

Хальмг би Хонгр Бадминовичд икәр таасгдв. Зуг энкь ода невчк украинск янзта болжана гиж нанд медгдв гиж гиич келв. Бийһин хальмг үгнь сәәнәр үзгджәхш гиж эн тоолжана. Журналистнр болхла энүнә тоолврла зөвшәрсн уга. Эврәнь ду-бийһән хальмг улс сәәнәр хадһлжана гиж эдн келв. Болв өдгә цагин бәәдл-жирһл культурт, дубиид чигн эврәнь нилчән күргжәхнь маһд уга. Тегәд холас ирсн күүнд тернь тиигж медгджәнә.

Дәкәд Бурятин олна науксин институтын көдләч, филологическ науксин кандидат Эрдәни Алексеевич Уланов үг авв. Өмнь эн «Наука в Сибири», «Правда Бурятии» гидг газетмүдт көдлжәлә. Дәкәд эн кел шинжллһнә көдлмшт орхар шиидв. Элстд ода болжах нарт делкән конференцд эн «Жаңһрин» болн «Гэсэрин» авъясмуд монһл келнә литературт» гидг доклад кехәр бәәнә.

Улан Удэ болн Элст хоорнд иньгллтин хәрлцәс батрад йовна. Хальмг кел шинжллһнә мана институтын көдләчнр Бурятин әдл институтын шишлң советин члед болжана. Энд бурят, хальмг, якут номтнр науксин кандидатын цол зүүхин төлә диссертацан харсна. Ода энд докторск диссертац бас харсж болжана. Тегәд советин тоомср жил ирвәс өсәд йовна гиж келж болхмн.

Дәкәд нег соньн йовдлын тускар Бурятәс ирсн номт келж өгв. XX зун жилин эклцәр Бурятьд олна үүлдәч М. Н. Богдановин нери темдгтә билә. Эн үүлдәчин намтриг шинжлжәснә кемд Эрдәни Алексеевич нег соньн зург үзв. Терүнд Богданов гергтәһән болн нег хальмг күүкд күн цокулгдсн бәәнә. Эдн хооридан үүрлж, XX зун жилин эклцәр Москвад болн Петербургд харһжасн бәәж. Тер гергнә нер-усинь медж авхла сән болх билә. Бурят хальмг хойр улсин хоорндк иньгллтин туужин соньн халх эн болх билә гиж гиич келв.

Дәкәд нанд «Хальмгуд орс зурачнрин искусствд» гидг дегтр белглә. Тенд зурач Аргуновин «Аннушка» гидг хальмг күүкнә зург бәәнә. Гентки тер зургиг хәләхлә, Аннушкаг минии күүкн йир икәр дурасн бәәж гисн ухан нанд орв гиж номт келв. Тингәд мана хойр улсиг һанцхн өдгә цаг биш болв кесг зун жилин тууж залһлдулжана. Терти элгн-садна залһлдан болжана.

Цугсоюзн радион элч Игорь Тимофеевич Кунявин һазадын орна төлә соңсхвр кедг редакцд көдлжәнә. Монһл кел эн сәәнәр меднә. Нарт делкән хәрлцәсин Московск институтд эн монһл кел дасла. Монһлд кандидатск диссертацан монһл келәр харсла. Хальмгт эн түрүн болж иржәнә. Элстд монһл кел шинжләчнрин нарт делкән ик конференц бүрдәгджәнә. Нам Москвад тиим кемжәтә конференц болад уга. Тегәд эн ик чинр зүүжәнә.

Хальмг таңһчд Монһлла әдл кесг тоот бәәнә гиж гиич келв. Уульнцар йовхла әмтнә монһл келәр күүндх дурм күрнә. Республикин өдгә цагин төрмүдин, номтнрла кесн күүндврмүдин тускар би Монһлын соңсачнрт келж өгнәв.

Тингәд журналистнрлә болсн эн күүндвр төгсв. Соньн кесг тоотыг бидн медж авлавидн. Цааранднь чигн һазадын номтнрла күүндж, теднә күцәжәх көдлмшин тускар бидн медж авхвидн гиж нәәлжәнәвидн.

ТҮРВӘН Һуна,
мана корр.



Седклдм нар урһав

«Жаңһрин» 550 жилин өөнин байр хотл балһснд өргн делгрлт авчана. Асхн болһн кесг миңһн әмтн Элстин талвнгудт, культурин Бәәшңгудт, концертн залмудт, әмтн бәәх һазрт болжах нарнааднд орлцад, сул цаган сергмжтәһәр давулжана.

Эн асхн чигн профсоюзмудын культурин Бәәшңгин өөр олн әмтн цуглрж. Элстин, районас ирсн олн зүсн фольклорн багмуд хальмг ду-бийһин концерт үзүлв.

— Түрүн болж Элстд тиим өргмжтә нәр-наадн болжахинь үзжәнәв. Хальмг улсин амн үгин зөөрин уурхан саң болгч «Жаңһр» дуулврин ончта өөнд нерәдсн байр күн болһниг сергәж, седклднь нар урһажана, — гиж Элстд бәәдг А. Д. Алжеев эврә тоолвран келв. — Бидн бас өрк-бүләрн ирәд эн байрт орлцжанавидн.

Хальмг келиг делгрүлхд байрин эн өдрмүд сән таал тогтажана. Мана баһчуд келән мартжана гиж ах үйин әмтн һуйдж келнә. Болв бидн эврән өрк-бүл болһндан эн төриг хаһлх арһинь хәәх зөвтәвидн, — гиж эн цааранднь келв. — Үлгүрнь, минии күүкн көвүн хойрм «гертән хальмгаһар күүндхмн» гиж маднд эк-эцкдән келдг болв. Келән медх седкл баһчудт бәәнә. Эн седклиг «Жаңһрин» өөнин байр үлм батрулх.

Мана корр.

«Мана гиичнр»

Таньлдтн: американск номт Хоңһр Уланов

«Жаңһр» эпосин байрин өдрмүдт орлцхар һазадын ордудас мадна ижл келтә кесг хальмгуд ирснә тускар мана умшачнр соңссн болх. Ик-баһ уга наста, олн зүсн эрдмтә әмтн нааран ирсн бәәнә. Тедн дунд номтнр, бизнесменмүд, тосхачнр йовна. Эдниг цуггаһинь хамцулж нааран дуудж авч ирснь— алдр «Жаңһрин» илвтә күчн мөн. Эндр мана редакцин гиич болж США-н Огайо штатын государственн университетин славистикин профессор Хоңһр Бадминович Уланов мана сурврмудт хәрү өгчәнә.

— Хоңһр Бадминович, бийинь тускар нег цөн үг мана умшачнрт келж өгти. Тана нериг умшачнр дала сәәнәр меддг уга, тиим учрас Америкас ирсн нег һазра күүнлә, университетин профессорла таньлдхд соньн болх гиж санжанавидн.

—Мини бәәдл-жирһл талдан американск хальмгудын бәәдл-жирһллә әдл гиж келж болжана. Би эврән Чехословакд 1929 жилд төрж һарлав. Минии эцкм Новоалексеевская станицд төрж һарсн Теңгә хальмг бәәсмн. Санкт-Петербургск университет төгсәсн сурһульта, меедрлтә күн билә. Новочеркасск балһснд адвокат болж көдлжәсмн. Эврәнь ухан-тоолврарн социал-демократмудын политикиг дөңнжәсмн, 1905 жилин революцд орлцсмн, хөөнь чигн демократическ хәләцән бәрҗәсмн.

Күүнә һазрт, төрсн нутгасн холд бәәсн цагтан хөрдгч жилмүдт сойлта көдләчнрин Хальмг комисс эцкм бүрдәсмн, дегтр, журнал барллһна үүлдвр күцәжәсмн. Минии эцкин иньлчәр В. Л. Котвичин бичсн «Күүндврин хальмг келнә грамматикин дамшлт» гисн дегтр барлгдсмн. Ода йир ховр болж одсн эн дегтр нанд бәәнә, терүгән би нааран авч ирәд, научн библиотекд белг кеж өгхәр бәәнәв.

—Орсаһар Та йир сәәнәр келҗәнәт. Америкин хальмгуд нурһлж англиһск болн эврә келәр күүнднә. Ямаран эрдм-сурһуль болн альд Та сурлат?

—Бичкнәсн орс гимназьд би сурлав. Чехословакд минии багшм нертә лингвист Роман Якобсон бәәсмн. Тер гимназь Әрәсәһәс нүүж ирсн әмтнд йир сән эрдм-сурһуль өгв. Дәлкән хойрдгч дәәнә хөөн мана өрк-бүл Франц нүүж одв. Энд би Парижск университетин гуманитарн факультет төгсәләв. Хөөнь 1956 жилд Америкд нүүж одхларн би Гарвардск университетд сурад, славистик болн славян әмтнә кел даслав. Ода университетд багшлжанав, славистикин курс умшжанав.



— «Жаңһр» эпосин алдр баатр Хоңһрин нер эк-эцктн Танд өгсн бәәж. Та эврән болхла славистикәр номин шинжлт кеҗәнәт. Хальмг келәр соньмсж терүг шинжлдвт?

—Бичкнәсн авн хальмг келиг би сәәнәр меддг биләв, юңгад гихлә минии эцкм эрдм-сурһульта интеллигент күн эврә келән эрк биш дастха гиж сурһмжлдг билә. Болв күүнә төвсн хөв гидг юмн соньн... Тер бийнь хальмгаһар би келдүв. Альд эс бәәсн бийнь би оньдин бийән хальмг гиж тоолдв. Хальмг нутгт цуг тоот намаг соньмсулжана. Тиим олн хальмгудыг би терүц үзәд уга биләв.

—Бас ямаран кел Та меддвт?

—Хальмг, англиһск, орс келнәс талдан французск, чешск, немш болн персидск кел меддв.

—Эврәнь өрк-бүлин тускар цөөкн үг келж өгти.

— Минии гергм американк, Констанца гидг нертә, лингвист болж көдлнә, һурвн кел меднә. Ах көвүм 25-та, Вашингтонд, конгрессд түшмл болж көдлнә. Хойрдгч көвүм Огайск университетд микробиологин эрдм дасжана. Үг дахулж келхд, хойр көвүм американск болн хальмг нертә. Эднә нердкь Нарн болн Хоңһр.

—Тана өрк-бүлд ямаран келәр күүнднә?

—Харм тердк нурһлж англиһск келәр. Гергнләһән таньлдсн цагтан би англиһск келәр «нанд од» гиж терүнд келләв. Тегәд эн келн дасхт болж одв. Болв тер бийнь хальмг келнә кесг олн учебникуд нанд бәәнә, төрскн келән үлм сәәнәр дасх төр өмнән тәвжәнәв. Экин уурһла хамдан шиңгрсн келән мартж болшго.

— «Жаңһрин» байр Танд таасгджану?

—Йир таасгджана. Йир теврүгү болн иньглгч седклтә улс нанла харһжана. Хальмг ду-би нанд йир таасгдна. Болв артистнрин, күүкд-берәчүдин хувц халәжәһәд Буддын шажнта хальмгудт әрүн өңг болж тоолгддг шар өңг учр угаһар болн кемжәнәс үлүһәр олзлгджана гиж би санув.

Бийдән тустә болн соньн кесг юм энд би медж болн соңсж авв. Энд цуглулгдсн хальмгудын тускк цуг материалыг эврәнь көдлмштән олзлхә гиж санжанав.

— Хальмг күн болвас эврәнь отг-әәмгән, долан үйән медх зөвтә бәәсмн. Урдк цагт кемр баһ наста күн кенәхнәһән эс медхлә терүг ичәдг бәәсмн. Тиим авъясар урдк йосан Та бәрҗәнт?

—Би эврән гелнгәхнә әәмгәв. Эцкм Бадм, экм Нимя, әәһм Нарн гидг нертә бәәсмн. Үйән болн төрл-садан би мадүв, эцкиннь зааж өгсн тоотыг әрүнәр хадһлдув.

— Хоңһр Бадминович, Та бийән хөвтә күн гиж тоолжант? Америклә әдл аһу ик ори-нутгт цуг тоотнь күүнд амрар өггдхшлм? Та болхла зөвәр тоомсрта, мана тоолврар, байн күн болжанат.

—Ямаран чигн ори-нутгт күцәмжд күрнә гидгнь амр керг биш. Альд болв чигн зүткж көдлх кергтә. Хөв-кишгин тускар ю келхв? Нанд минии бәәдл-жирһл таасгджана.

Бичж авснь
КОНЯН М. болн
ЭРНЖӘНӘ В.

Иргчин тускар ухалж

Валерий Балмаев, Николай Манджиев, Александр Андреев эднә һарджах нәәмәллһнә бригадмуд үрһц хуралһна даавртан көдлмшиг бүрдәмжтәһәр давулн. Целинн районә «Элистинский» совхозд көдлҗәх нәәмәлдәчнр долан миңһн тонн буудя хураж авсмн. Энь темдглсәс зөвәр ик. Гектар болһнас дундлад арвн нәәм һар центнер буудя цокгдж зогдв. Үрһц хуралһн төгсснә хөөн өөдән күцәмжс бәрәд чемпиона нер зүүсн механизатормуд йилһрв. Социалистическ дөрлдәнд шунж орлцсн Николай Сальнов диилдәчин нер зүүв. Эн көвүтәһән хамдан миңһ шаху тонн буудя цокж авсмн.

Бас өөдән һарһта күч-көлсәрн онцрсн комбайнермуд Владимир Манджиков болн Владимир Куюкинов социалистическ дөрлдәнд, ирлцнгүһәр, хойрдгч болн һурвдгч орм эзлв. Нүүрлдәчнр комбайнсарн 868 болн 808 тонн буудя хурасмн. Тәрәнә теегәс әдл-ахун токур буудя зөөсн машин залачнр дунд Аркадий Шарманджиев болн [illegible] чигн өөдән күцәмжс бәрсиг темдглх кергтә. Болв миңһ [illegible] тонн буудя зөөж күргсн дамшлтта машин залач Сергей Сакаев дөрлдәнә диилдәчин нер зүүв.

Х. УРАНОВ.

куи ... гиҗ профессор келв. Ут-турштан тивгәл моңһл келна факультетд 60—80 күн сурчана.

Урднь профессор хальмгудын тускар йир баһар медлг билә. Ода мана республикур ирснә хөөн кесг шин тоотыг эн медв, хальмг кел дасһнд эврәннь нилчән күргхәр зурадҗана.

Профессорин күцәҗәх научн көдлмшин һол төрнь моңһл келнә тууҗ болҗана. Ода энүнд хальмг болн бурят келн немгдҗәнә. Төриг улм сәәнәр, тодрхаһар шинҗлхин төлә моңһлла әдл эн хойр келиг дасһн сән нилчән күргх гиҗ профессор тоолҗана.

Дәкәд бийиннь тускар журналистирт США-н Огайо штатын университетин славистикин профессор Хонгр Бадминович Уланов келҗ өгв.

—Эврәннь уһг-тохмарн би хальмгв—гиҗ эн келв. Мини ...

... бүр хальмгудын ... бәәсн уга билә. Дәкәд конгресс закад шишлң чиклвр орулсна хөөн, тиим зәв мадна өггдлә гиҗ номт цәәлһв.

Республикд ирсндән эн икәр байрлҗана. Хонгр Бадминовичд эн йовдлһн ик үүмтә йовдл болв. Тиим ик то хальмгуд хамдан бәәхиг эн түрүн болҗ үзҗәнә. Хальмг кел, тууҗ шинҗлдг институтын кесг номтнрла эн таньлдв.

Хальмг әмтн сәәхн санан-седклтә, гиичиг халунар тосча, төрүг икәр күндлнә. Уттурштан Хальмг таңһчд бәәсн өдрмүд өнүнд уланд тодлгдх гиҗ эн тоолвран келв. Өвкәцкиннь һазр Хонгр Бадминовичд икәр таасгдв.

«Җаңһр» эпос бәәдгин тускар эн Москвад научн симпозиумд ирәд медлә. Тегәд өөниг темдглһнд мана тал ирхәр эн шиидлә.

Элстд хальмг келәр бичәтә ...

... җәх нарт делкән конференцд эн «Җаңһрин» болн «Гэсэрин» авъясмуд моңһл келнә литературтъ гидг доклад кехәр бәәнә.

Улан Удэ болн Элст хоорнд иньгллтин харлцә батрад йовна. Хальмг кел шинҗллһнә мана институтын көдләчнр Бурятин әдл институтын шишлң советин чаед болҗана. Энд бурят, хальмг, якут номтнр науксин кандидатын цол зүүхин төлә диссертацан харсна. Ода энд докторск диссертац бас харсҗ болҗана. Тегәд советин тоомср жил ирвәс өсәд йовна гиҗ келҗ болхмн.

Дәкәд нег соньн йовдлын тускар Бурятас ирсн номт келҗ өгв. XX зун җилин эклцәр Бурятьд олна үүлдәч М. Н. Богдановин нерн темдгтә билә. Эн үүлдәчин намтриг шинҗлҗәсн кемд Эрдәни Алексеевич нег соньн зург ...

... сн эн күүндвр төгсв. Соньн кесг тоотыг бидн медҗ авлавидн. Цааранднь чигн һазадын номтнрла күүндҗ, теднә күцәҗәх көдлмшин тускар бидн медҗ авхвидн гиҗ нәәлҗәнәвидн.

ТҮРВӘН Һуна,
мана корр.

... лиг «Җаңһрин» өөнин байр улм батрулх.

Мана корр.

... гшм нерта лингвист Ромэн Якобсон бәәсмн. Тер гимназь Әрәсәһәс нүүҗ ирсн әмтнд йир сән эрдм-сурһуль өгв. Де...

—Эврәннь өрк-бүлин тускар цөөкн үг келҗ өгтн.

— Мини гергм американк, Констанца гидг нертә, лингвист болҗ көдлнә. Һурвн кел ...

... тускар ю келхв? Наяд мини бәәдл-җирһл тааслдҗана.

Бичҗ авсн
КОНЯН М. болн
ЭРИЖӘНӘ В.

Иргчин тускар ухалж

Валерий Бадмаев, Николай Манджиков, Александр Андреев эднә һарджах нәәмәдллһнә бригадмуд үрһц хуралһна даавртә көдлмшиг бүрдәмҗтәһәр давулв. Целинн района «Элистинский» совхозд көдлҗәх нәәмәдләчнр долан миңһн тонн буудя хураҗ авсмн. Эннь темдглснәс зәвәр ик. Гектар болһнас дундлад арвн нәәм һар центнер буудя цокгдҗ авгдв. Үрһц хуралһн төгснә хөөн өөдән күцәмҗс бәрәд чемпиона нер зүүсн механизатормуд йилһрв. Социалистическ дөрлдәнд шуиҗ орлцсн Николай Салмнов диилчин нер зүүв. Эн келүтәһән хамдан миңһ шаху тонн буудя цокҗ авсмн.

Бас өөдән һарцта күч-келсәрн ончрсн комбайнермүд Владимир Манжиков болн Владимир Куюкинов социалистическ дөрлдәнд ирлцңгүһәр хойрдгч болн һурвдгч орм эзлв. Нүүрләчнр комбайнсәрн 868 болн 808 тонн буудя хурасмн. Тернь ... машин залачнр ... Аркадий Шармаев ... өөдән күцәмҗс бәрсиг темдглх кергтә. Болв миңһ һар тонн буудя зөөҗ күргсн дамшлтта машин залач Сергей Сакаев дөрлдәнә диилчин нер зүүв.

Х. УРАНОВ.

Улан чирәһәрн харһлцад

Һазадын ордудт бәәх хальмгудла болсн харһлт

Хальмг улсин алдр «Җаңһрин» 550-ч җилин өөн гүргүдән орчкв. Өдгә цагт өдр болһн Хальмг таңһчд байрин керг-үүлдврмүд давулгдҗана. Тер мет өдр болһн Хальмгин улс «Җаңһрин» өөниг темдглхәр һазадын ордудас ирсн эврә махн-цусна әмтлә харһҗ теднә бәәдл-җирһллә таньлдҗана. Эн туст келхд, бас тиим нег харһлт Элстин политическ гегән-герлин герт ноха сарин 21-д болла. Эн өдрт бәәрн хальмгуд США-д болн ФРГ-д бәәдг хальмгудла харһлтан кев.

Хамгин түрүнд эн харһлтыг һарджах Хальмг АССР-ин Госкомиздатын ахлач Басңга Иван цуглрсн әмтиг күндтә гиичиртә таньлдулв. Гиичнрәс харһлтд ФРГ-н Мюнхен балһсна государственн библиотекин көдләч Елена Ремилева, урднь США-н государственн департаментд көдлҗ йовсн, өдгә цагт амрлһнд бәәх Алексей Иванчуков, США-д Филадельфия балһснд адвокат болҗ көдлҗәх Цуцыкова Сәгсә, США-д амрлһнд бәәх Увшин Манҗ болн Мюнхен балһснд актрис болҗ көдлҗәх Бовакова Тамара эдн орлцв.

Келхд, залд сууҗсн цуг улсин шиндврәр, болсн харһлт хальмг келәр давла. Бәәрн улс сурврмудан өглә, гиичнр теднә сурврмудт хәрү өглә. Тегәд харһлт деер ямаран сүрврмуд болн хәрү өгснә тускар келҗ өгчәнәвидн.

Сурвр. Эндрк Хальмгин бәәдлин тускар Та, Манҗ, ямаран тоолвртавт?

Увшин Манж. Би эн Хальмг таңһчасн нүүҗ һарсна хөөн диигтә 48 җил болҗ одв. Тегәд эврә махн-цусна улслә дәкнәс харһсндан йир икәр байрлҗанав. Ямаран үзгүр эргәд хәләвчн-эндән хальмгуд. Баһчудтн сәәхн, өөдән сурһульта, цуг улсчн хәләһәд бәәхнь сәәнәр бәәцхәнә. Эннь намаг нег үлү икәр байрлулҗана.

Сурвр. Та амрлһндан бәәнәт. Тегәд нууvч биш болхла пенсьтн кедү долларт күрнә?

Увшин Манж. Сар болһн би 770 доллар авдув. Тегәд цә тохш хойрт пенсьм күрнә. (Инәдн).

Сурвр. Сәгсә, эврәннь тускар келҗ өгхитн сурҗанавидн?

С. Цуцыкова. Би США-н Пенсельвания штатын Филадельфия балһснд адвокат болҗ көдлҗәнәв. Келхд, Америкд бәәдг баһ наста хальмгуд нурһлҗ сән көдлмшт көдлҗәнә. Тедн дунд инженермүд, юристнр, эмчнр цөн биш. Болв энүнд бәәх хальмгудын тускар келхәр седләв. Нааран ирәд, эврә махн-цусна улсан үзчкәд, уульх дурм күрв. Эн харһлтан кезәдчн мартшгов.

Сурвр. Алексей Иванчуков эврәннь бәәдл-җирһлин тускар келҗ өгхинь эрҗәнәвидн.

А. Иванчуков. 1959 җилд би Колумбийск университетд сурчахд Австрьд нарт делкән баһчудын фестиваль давла. Тегәд США-н баһчудын делегацин ханьд орад, би бас тер нәр-нааднд орлцлав. Тегәд Венур ирн би хальмгудан хәәһәд бәәләв. Мини хөвәр би тиигхд Владимир Павлович Дорджиевла харһув. Тиигхд Владимир Дорджиев: «Бидн Сиврәс шинкән нүүҗ ирүвидн» — гиҗ нанд келәд, хальмгудын зовлңгин тускар медүллә.

Эн җилин моһа сарла Хальмгин таңһчин журналист Колдаев США-д нанла харһад нанас интервью авла. Тер интервьюм Хальмгин барт барлгдсна хөөн В. П. Дорджиев намаг таняд, Колдаевд җиинүләд терүнлә харһсмн.

Така сарла би США-н делегацин ханьд Москваһур ирләв. Энд бидн Дорджиевла харһад, байрлад, үмслдәд, теврлдәд, кесгтән баһ насан санлавидн.

Сурвр. Америкд бәәх хальмг баһчуд келән медну, кезәнк авъясан хадһлну?

А. Иванчуков. Мини үйин улсин баһ насн күнд бәәдлд давла. Яһад гихлә революцин хөөн хальмгудын баһ биш әңг Болгарюр, Югославюр, Францур, Германюр, Америкүр нүүҗ һарв. Шин һазрур ирснә хөөн цуг тоотыг шинәс эклх кергтә болҗ һарв. Тегәд чигн мини үйин улсин дунд сурһульта әмтн цөн. Зуг дәәнә хөөн хальмг күн Ремилев баһ наста 40 хальмгиг Чехословакин гимназюр орулҗ сурһв. Терүнә нилчәр би эклц сурһулян авув. Хөөннь Америкүр нүүснә хөөн би тер дарунь сурһульд орсн угав, яһад гихлә көгшн гемтә экән асрлав. Зуг экм өңгрснә хөөн би Вашингтонск университетд орад, йоста сурһульд сурув.

Өдгә цагин мана баһ наста хальмгуд цугтан өөдән сурһульта, болв харм төрхд теднә ик зунь хальмг келән мартҗана. Эн төр, хәләһәд бәәхнь, тана таңһчд чигн бәәнә. Тегәд чигн цуг орн-нутгудын хальмгуд негдәд эн төрән хаһлх зәвтә гиҗ тоолҗанав.

Сурвр. Хальмг дегтрмүд таднд күрнү?

Увшин Манж. Күрнә. Сүл цагт би У. Эрдниевин «Калмыки» гидг дегтртә, Көглтин Даван шүлгүдин шин хуранһута болув. Гертм тер мет Инҗин Лиҗин, Эрнҗәнә Константина, Нарман Морхаҗин, Доржин Басңгин болн нань чигн бичәчнрин дегтрмүд бәәнә. Болв эндр, мини тоолврар, хамгин түрүнд улсин амн үгин зөөрән күцц цуглулҗ барлад, ирх үйнртән үлдәх кергтә.

Басңга Иван. Елена Ремилевад үг өггдҗәнә.

Е. Ремилева. Би Бельгийд төрҗ һарлав. Хөөннь бидн Югославьд, США-д бәәлавидн, ода би ФРГ-д бәәнәв. Эврәннь тускар дала келх юмн уга. Мюнхенск библиотекд дегтрмүдин болн журналмудын әңгд көдлҗәнәв. Кемр Хальмгин туск материал һарч ирхлә, архивдән авчкдув. Нанд күүкд уга, би һанцарн бәәдүв. Хальмгур шинкән ирҗәсмн эн.

Сурвр. Алексей Иванчуковд сурвран нерәджәнәв. Бидн, Хальмгин зурачнр, давсн сарла таднла харһсна хөөн Америкд хальмг келн улсин зурачнр угаһинь медҗ авувидн. Тегәд Америкд һәәхүләһ секәд, зургудан үзүлҗ болхий?

А. Иванчуков. США-һур ирн би эн төриг хаһлҗ үзнәв.

Сурвр. Америкд бәәх зәрм хальмгуд нааран ирәд, энүнд бәәхәр бәәхший? Хойрдгч сурврм эн. Эндр Америкд, Францд, ФРГ-д кедү хальмгуд бәәнә?.

Увшин Манж. Нааран Хальмгур кен ирхәр бәәхнь меджәхшв. Зуг эн туст бәәх нег төрин тускар келлго бәәҗ болшго. США-н закаһар эн орн-нутгас нүүҗ одсн пенсионермүд зуг деед үзгин орн-нутгудт пенсән авхмн болҗана. США-һас пенсионер СССР-үр ирхлә, тер пенсәсн хаһцхмн.

Цааранднь. Өдгә цагт Америкд ут турштан нег цөөкн миңһн хальмгуд бәәнә, Францд — 300 һар, Германьд болхла 50 һар хальмг бәәнә.

Харһлтын чилгчәр мана күндтә гиичнр бәәрн улсла харһад, теднә сурврмудт хәрү өгсндь теднд Нимгрә Иван ханлтан өргв. Тер мет һазадын ордудын хальмгудт бичәчнр Инҗин Лиҗ, Тачин Анҗа болн нань чигн улс йөрәлән тәвәд, үнн-седклсн тедндән ханлтан өргв.

СИВРИН Очр.

ТУ МОСКВА ЭЛСТ

Ноха сарин 27,

САРН ӨДР

Негдгч программ: 6.30— 120 минут. 8.35— «Лифт для промежуточного человека». Дөрвн серийтә худ. фильм. 1-ч серий. «Федька». 9.15 —Футболын шинжллт. 9.45 — Күүнә туск институт. 10.45— Шведск радион хорин концерт. 11.25 — «Аһрусна делкәд». 12.30, 16.00— Цаг. 16.15—Бичкдүдин нег час. 17.15—«Вавака». Док. фильм. 17.25—Фестивалин темдгүдәр. 17.55— «Билн болн экономик». 18.30— Цаг. 19.00 — «Приключения растений». Олн серийтә научн-популярн фильм. 7-ч серий. 19.25— Актуальн интервью. 19.35—Мультфильм. 19.55 — «Дун-90». 21.00—Цаг. 21.40— «Коллаж». 21.45— «Кинопанорам». 22.25 — ТСН.

Хойрдгч программ: 8.00 — Өрүни гимнастик. 8.20—«Дур». 9.35—«Яһад, юнгад?» 10.05— А. Франс. «Пчелка». Фильм-спектакль. 17.00— РСФСР-ин балһсдын телестудьс. 17.35 — «В краю сокола». Телевизион худ. фильм. 1-ч серий. 18.30 — Цаг. 20.00—Бичкдүд, төвшүн нөөртән ортн! 20.15— Док. фильм. 21.15—«Коллаж». 21.20—М. Горький. «Чудаки». Фильм-спектакль. 23.50— Гиигн атлетик. Европин чемпионат.

Бәәрн программ: 19.00 — «Җаңһрин» өөнин лит. Зәңглгч соңсхвр хальмг болн орс келәр. 19.50—Зар.

Ноха сарин 28,

МИГМР ӨДР

Негдгч программ: 6.30— 120 минут. 8.35 — «Лифт». Худ. фильм. 1-ч серий. «Федька». 9.45— «Кинопанорам». 11.25 — Бичкдүдин нег час. 12.25— «Коллаж». 12.30, 16.00— Цаг. 16.15— «Көгҗм, менд». 17.15 — Научн зәңгс. 18.00— Политическ күүндврмүд. 18.30 — Цаг. 19.00—Актуальн интервью. 19.10 — «Приключения растений». 8-ч серий. 19.35 — Төгрг ширә «Немшнр—орсмуд: 20 җилә үгллһн». 20.20—«Лифт для промежуточного человека». 1-ч серий. «Федька». 21.00—Цаг. 21.40— «Ковбой». Фильм-балетын премьер. 22.00 — «Үг». Литературн-художественн программ. 00.00—ТСН.

Хойрдгч программ: 8.00 — Өрүни гимнастик. 8.15—Бичкн күүкдин соңсхврмудын халхсин программ. 8.40—«Веселые медвежата». Спектакль. 9.35 — Л. Иванова орс улсин дуд дуулҗана. 9.45—Бичкдүдт — фильм. «Приключения в каникулы». 1-ч серий. 10.55—Ритмическ гимнастик. 11.25—Давтҗ үзүлгдҗәх телефильм. «Нежность к ревущему зверю». 1-ч серий. 17.00—Ритмическ гимнастик. 17.30—Хаалһар зеткр угаһар йовлһн. 17.35 — «В краю сокола». Худ. фильм. 2-ч серий. 18.30 — Цаг. 20.00—Бичкдүд, төвшүн нөөртән ортн! 20.15—«Эфирт көгҗм». 20.40 — Док. фильмин премьер. 21.00—Гиигн атлетик. Европин чемпионат. 22.30 — ЦТ-н көрңгәс. «Три ненастных дня». Худ. фильм.

Бәәрн программ: 18.30— «Республикин өдр». Зәңглгч соңсхвр хальмг келәр. 18.40 — Зар. 18.45 —«Республикин өдр». Зәңглгч соңсхвр орс келәр. 18.55 — ТВ-н төгрг ширә». Шуд өггдҗәх соңсхвр. 19.55 —Зар.

Ноха сарин 29,

ҮЛМҖ ӨДР

Негдгч программ: 6.30— 120 минут. 8.35— «Лифт для промежуточного человека». Худ. фильм. 2-ч серий. «Начальник». 9.45—«Үг». Литературн-художественн программ. 11.45 — Шүлгч М. Матусовскин санлд. 12.30, 16.00—Цаг. 16.15—Көгҗмин зөөр. 17.00—Док. фильмин премьер. 17.15 — Мультфильм. 17.30—Бичкдүдин нег час. 18.30—Цаг. 19.00—«Приключения растений». 9-ч серий. 19-30—«Күн болн закан». 20.30—«Лифт для промежуточного человека». 2-ч серий. «Начальник». 21.00 — Цаг 21.40 — «Коллаж». 21.45 — «Глембаи». Худ. фильм. 1-ч серий. 22.30 — Док. фильм. 23.30—ТСН.

Хойрдгч программ: 8.00 — Өрүни гимнастик. 8.20 — Е. Шварц. «Золушка». Фильм-спектакль. 9.55—Бичкдүдт — фильм. «Приключения в каникулы». 2-ч серий. 11.00—Док. фильм. 11.30—Давтҗ үзүлгдҗәх телефильм. «Нежность к ревущему зверю». 2-ч серий. 17.00— Мультфильм. 17.15 — «Свадьба соек». Худ. фильм. 19.00—Футбол. СССР-ин хамцу команд—Румыния хамцу команд. Завертнь—19.45 —Бичкдүд, төвшүн нөөртән ортн! 20.50—Концерт. 21.00— Гиигн атлетик. Европин чемпионат. 23.15—«Сударушка» гидг вокальн квартетин концерт.

Бәәрн программ: 18.30 — «Республикин өдр». Зәңглгч соңсхвр хальмг келәр. 18.40 — Зар. 18.45 — «Республикин өдр». Зәңглгч соңсхвр орс келәр. 18.45 — Зар.

Ноха сарин 30,

ПҮРВӘ ӨДР

Негдгч программ: 6.30— 120 минут. 8.30—«Лифт для промежуточного человека». 2-ч серий. «Товарищ Архипов». 9.45—«Күн болн закан». 10.45 — Композитор О. Ивановла харһлһн. 11.25 — Бичкдүдин нег час. 12.25 — «Коллаж». 12.30, 16.00—Цаг. 16.15—Бичкдүдт—фильм. «Руди в гостях». 17.15—Док. фильмин премьер. 17.45—«Арвн зурһа күрәд уга болн терүнәс ах әмтнд». 18.30 —Цаг. 19.00 — Актуальн интервью. 19.10— ЦТ-н көрңгәс. И. Л Андрониковин амн үгин келврмүд. 20.15—«Лифт для промежуточного человека». 3-ч серий. «Товарищ Архипов». 21.00—Цаг. 21.40—МВД-н перглтә зәңглҗәнә. 21.50 — «Глембаи». Худ. фильм. 2-ч серий. 22.30—Оперт дурта телевизионн клуб. 23.40—ТСН.

Хойрдгч программ: 8.00 — Өрүни гимнастик. 8.20—«Дур». 9.00—«Манеж деер—сарлгуд». 9.30—Мультфильм. 9.45— Бичкдүдт—фильм. «Приключения в каникулы». 3-ч серий. 11.00 — Ритмическ гимнастик. 11.30 — Давтҗ үзүлгдҗәх телефильм. «Нежность к ревущему зверю». 3-ч серий. 17.00— Мана көрңгәс. «Два портрета на звуковой дорожке. Изабелла Юрьева болн Вадим Козин». 18.05 — Док. фильмин премьер. 18.25—Хаалһар зеткр угаһар йовлһн. 18.30 — Цаг. 20.00—Бичкдүд, төвшүн нөөртән ортн! 20.15— Кинофестиваль. 20.55—«Коллаж». 21.00 — Гиигн атлетик. Европин чемпионат. 23.00—Концерт.

Бәәрн программ: «Республикин өдр». Зәңглгч соңсхвр хальмг келәр. 18.40 — Зар. 18.45 — «Цугсоюзн һурвдгч фестиваль». «Каспийчанка» гидг ансамблин тускар. (Хальмг келәр). 19.05 — «Республикин өдр». Зәңглгч соңсхвр орс келәр. 19.15 — «Музейин краеведческ залмудар». Хальмг келәр өггдҗәх соңсхвр. 19.55 — Зар.

●Балһсна бәәдл-җирһләс



Ясврин хөөн секгдсн магазинд

Элст балһсна промышленн эд-тавр хулддг ик гисн магазидин негнь — «Степные огни» магазин «Җаңһрин» өөн темдглгдхин өмн өргнд капитальн ясвр кегдсна хөөн шинәс секгдв. Магазин тосхгдсна хөөн хөрн тавн җилин туршарт тиим ик ясвр энд кегдәд уга билә. Ода энүнә дотрк бәәдлнь урднь медлг бәәсн күн таньшгоһар хүврв. Магазин дотркнь у-сарул, сәәхн болв. Оранъ цаһан сиилвртә плитксәр өңглгдв, эрсмүднь модар кееруллгдв, гер дотр көндлңднь чирә үзлг гермүд тәвгдв. Хулдачнрт көдлхд таалта болв, хулд кеһәчнрт болхла, кергтә эд-тавриг шүүж авхд амр болв.

Магазинд гер дотркиг дулаллһна болн водопроводын хуучн трубас сольгдв, терзмүд хоорндк зә өргжүлгдв, тегәд ода эдниг уһахд эвтә болв.

Магазин секгдсн түрүн өдрәс авн наараи олн улс ирнә. Эд-тавр дегд дала биш болв чигн бәәнә, зуг гер дотрк йир бүтү. Эннь тосхачнрин гем болҗана. Промвентиляцин заллт хора дотркиг серүцүлдг аппаратур углҗ, тәвҗ уга. Бүтү халун хорад хулдачнрт чигн, хулд кехәр ирсн улст чигн бәәхд амр биш. Магазин бәәх герин эмтн чигн эврә харшлтан күргҗәнә. Ясвр кегдсн цагин эргцд деерк патьрмудас магазинд һурв дәкж усн ивтрҗ орв. Болв һундл өргҗ бичсн бичгүдәр туста үүлдвр күцәгдҗәхш.

Магазинә һазак бәәдлнь чигн хүврв. Терзмүднь кеерүлгдсн бәәнә. Зуг магазинә һазак бор енгнь герин деерк давхрмудын цаһан еңглә ирлцҗәхш. Телецентрин шин герин болн профсоюзмудын Бәәшңгин үзл уга өңглә әдл тер болв. Тиим бор өңг өмн үзгин гермүдлә тәрүц эс ирлцсн деерән хальмг келн әмтнә авъяс болгч сәәхн зүсн өңглә ирлцҗәхш.

Өөнин байрин эн өдрмүдт магазинә өөр дангин олн улс цуглрсинь үзҗ болхмн. Эдн бийдән тааста эд-тавр шүүҗ, хулдҗ авхар ирлднә. Болв эднә күләвр күцгдлго үлднә. Байрин кемд кергтә олн зүсн сәәхн эд-тавр хулдгдх гиҗ эдн күләлдҗәлә. Тиигҗ санад эдн эндүрсн бәәҗ. Сәәхн бәәдл магазин дотр тогтагдв, зуг кергтә эд-тавр баһ болҗана. Күләхәс нань юмн үлдҗәхш.

А. ВУТЕРО.

ЗУРГТ: «Степные огни» магазинә өөр.

Авторин цокен зург.

БАЙРИН ӨДРМҮД МАНА БАЛҺСНД

Ноха сарин 24, баси өдр

«Жаңһр» болн эпическ билгин тәрмүд» гидг нарт делкән научн конференцин көдлмшин цааранднь. Научн конференцин товчлгә сүүр шишлң программар. Хальмг АССР-ин Деед Советин сүүрин залд болхмн—10.00—16.00.

Һазадын орндас хам-хоша бәәх республикас, краймудас, областьмудас ирсн делегацс Целинн болн Ики-Бурульск районд орлхн—10.00—17.00.

Мана балһсна гиичнриг Элстлә танилдуллһн—10.00—17.00.

А. А. Пальмовин нертә краеведческ музейд тематическ [illegible]. Республиканск краеведческ музейд эн һәәхүл үзүлгдхмн—10.00—18.30.

«Жаңһр» болн өдгә цаг» гидг Цүтәрәсн художественн һәәхүл әңгүдәр:

а) график, кееруллһнә билг, театральн билг, скульптур.

Республиканск зургудын галерейд болхмн.

б) зург зурлһн.

Деед Советин сүүр болдг залын фойед болн профсоюзмудын сойлын бәәшңгин фойед болхмн—10.00—18.00

в) улсин билг.

Политическ гегән-гериин Герин фойед үүлдхмн.

г) «Бичкдуд «Жаңһр» зурҗана» гидг һәәхүл бичкдудин художественн школд болхмн—10.00—18.00

Хальмгин мал өсклһнә хуучн халхсин һәәхүл/Калмплемнегдлтд болхмн—10.00—18.00

«На земле Великого Джангара» гидг дегтрмүдин һәәхүл Амур-Санана нертә научн республиканск библиотекд давхмн—10.00—20.00

«Юбилей эпоса», «Калмыкия» гидг журналистнрин Союзин зургудын һәәхүл профсоюзмудын сойлын бәәшңгин барун фойед болхмн—10.00—18.00

Нарт делкән научн конференцд орлцачнр балһсна күч-көлсч коллективсла харһлт келлһн—16.00—18.00

«Җаңһрин» 550 җилин өөн республикд темдглгдҗәнә

Һәәхмҗтә үзмҗин мандл

Хальмг келн улсин ончта байр цаарандкнь шуугад нирһәд йовна. Эн өдрмүдт мана хотл балһснд әмтнә оньг авлҗах, әмтиг соньмсулҗах олн керг-үүлдврмүд давҗана. Бәәрн әмтн чигн, һазадын орн-нутгудас ирсн дала гиичнр чигн шинәс хальмгудын кезәнк бәәдл-җирһллә таньлдҗ, хуучн авъясмудар соньмсҗ, седкләи ханһаҗахнь маһд уга. Иим нег соньн йовдл шидр Хальмг государственн зургудын галерейд учрв. Энд «Жаңһр болн өдгә цаг» гидг Цутәрәсн художественн һәәхүл секгдв.

Галерейин һурвн залд хальмг зурачнрин зургуд, арсар, модар, ясар кесн олн зүсн кегдлмүд наарн ирсн дала әмтиг соньмсулҗ, бахмҗ үүдәв гиҗ келҗ болҗана. Мана зурачнр седкләи өгч, чееждән ивтрүлҗ цуг зургудан зурҗ, эднәс хамгин сәәнинь йилһхд күчр болна. Зуг намаг галерейин түрүн залын эрс деер өлгәтә нег ик зург икәр соньмсулв. Сәәхн өңгтә ширәр зурсн зург Алтн Чееҗ Жаңһриг көөҗ йовхиг тодрха кевәр үзүлҗ. Энүнә авторнь—Э. Н. Убушаев болна. Зурач баһ наста бәәсн бийнь, зуг эн өөдән билгтә күн бәәснь медгдвә. Юнгад бәәснь болҗахмб? Һундл тәрхәс, иим билгтә зурач баһ настадан өңгрҗ одсмн. Энүнә зургин өөр ширә деер тәвгдсн сәәхн цецгәс намаг зөвәр үүмүләд бәәв. Нүднәсн һарчах нульмсан альчурарн арчн бәәҗ, зееһиннь зург хәләхәр ирсн Светлана Шалбуровна Шуграева иигҗ келв: «Би Элстд бәәдг болв чигн, зуг зургудын галерейд түрүн болҗ ирҗәсмн эн. Келхд, нанд энд цуг зургуд таасгдв, зуг зееһиннь зурсн зург үзхләм зүркм шарклад, чееҗм үүмәд, үг келдг арһм тасрад бәәнә. Эн баахн настадан хорҗ одв, әмд-менд бәәсн болхла энүнәс сән чигн зургуд зурҗ, әмтнд таасмҗта зурач болх билә гиҗ санҗанав».

Э. Н. Убушаевин зургин өөр әмтн дунд нерән медүлсн Н. У. Шиняевин «Жаңһрч» гидг зург үзҗ болхмн. Хальмгудын кезәнк бәәдл-җирһл тоолҗ, хальмг хотна бәәрн әмтн көгшн жаңһрчиг төгәләд сууҗ, энүнә дуулһиг соңсҗах кем зурач үзүлҗ. Эк-эцкирләһән хамдан бичкдуд чигн оньган өгч көгшн өвгнә амнд орн гиһәд соңсҗ бәәснь йир темдгтә болна. Тер мет эн зурачин «Һазр деер эв бәәхлә» гидг зург олн әмтиг цуглулҗ, ик соньн күүндвр учрав.

РСФСР-ин улсин зурач К. М. Ольдаевин «Бәәр бәрлдән» гидг зург әмтнд хамгин таасмҗта болн гиһәд келхлә хаҗһр болшго гиҗ санҗанав. Һал паарад, мөрд ишхәһәд, чашкурин ә соңсгдад, баатрмуд болхла эврә күүнә уга цугтан хутхлдад, үүмәд олсн болҗ медгдв. Тедү мет сәәхнәр, йоста эрдмч кевтәһәр баатрмуд хоорндан ноолдҗасиг Ким Менгенович зүркән өгәд зурҗ гиҗ темдглҗ болхмн. Тегәд чигн һәәхүлд ирсн талын келн улсин бичәчнр оньган өгч, удан цагт зургиг дурлҗ хәләв. Түрүн болҗ Хальмгур ирсн Тура-Мирза, узбекск шүлгч, А. А. Тер-Марканьян, Москва балһсна шүлгч, Б. С. Дугаров, бурят улсин шүлгч болн нань чигн әмтн зурачд ханҗ, буульмҗта үгмүд келв.

Һәәхүлд орлцсн Владимир Леджиновин, Вячеслав Леджиновин, Э. Э. Сангаджиевин, А. Г. Канаевин, Ю. У. Болдыревин болн талдан хальмг зурачнрин үүдәврмүд байрин һәәхүлд күндтә орман эзлҗ, «Җаңһрин» һол учр-утхинь өдгә цага әмтнд эврәһәрн медүлснь темдгтә.

Шил тәвцс деер ясар кесн шатр, күүкд күүнә билцг, синк әмтнд таасгдснь лавта. Тегәд чигн нурһлҗдан күүкд улс киһән авлго удандк тәвцсин өөр эргәд бәәв. Эн кегдлмүдиг А. Э. Буриков седкләи тәвәд көдлҗ байрт белдҗ. Тедү мет Е. К. Гашинский, В. И. Доржиев, К. С. Куберлинова арсар, ясар, модар кесн кегдлмүд һәәхүлиг кеерүләд, гиичнрт бахмҗ үүдәв гиҗ сангдва.

Һәәхүл көдлмшән эклв. Эн өдрмүдт Элстин гиичнр дуртә цагтан зургудын галерей орҗ, зурачнрин үүдәврмүдиг хәләҗ, хальмг әмтнә байн зөөрлә таньлдҗ чадҗана. Эн һәәхмҗтә үзмҗ мана республикд түрүн болҗ бүрдәгдҗәнә, тегәд чигн энүнә чинрнь ик болҗана. Байрин һәәхүлиг сексн галерейин директор Иван Григорьевич Ковалев хальмг зурачнрин хайгар бүлән үгмүд келҗ эдниг магтв. Зурачнрин үүдәврмүдиг һанцхн галерейд биш Хальмг государственн филармонин залд болн КГУ-д үзҗ болхмн гиҗ эн цуглрсн әмтнд зәңглв. Хөөннь эн һәәхүл Краснодар балһснд секгдх болҗ һарв.

Хальмг зурачнрин правленя ахлач К. М. Ольдаев зурачнр күцәсн көдлмшин тускар тодрхаһар келҗ, эднд ик ханлтан өргв. «Мана зурачнр һанцхн Элстд биш цуг республикәр йовад зург зурад, район кеерүллһнд нөкд болла. Зәрмнь ода күртл эврәнннь көдлмшинь ормдан үүлдҗ йовна. Өдгә цагт зурачнрин мастерскойс тосхгдҗана, зуг мана зовлң— эннь һәәхүлин ик аһута зал уга боллһн»,—гиҗ нертә зурач зовлңгарн әмтнлә хувалцв.

Мана орн-нутгт ямаран болв чигн көдлмш күндтә. Ямр чигн көдлмшиг күндлхин төлә энд көдлҗәх әмтнд күч-көлснә кергтә таал тогтах кергтәлм. Эн туст ончта үүдәврмүд тогтаҗах әмтнә зөвнь хасата бәәдлтә. Хальмгин амн урн үгин зөөриг сергәҗәх, дорас өсҗ-босҗ йовх үйнрт сурһмҗ өгчәх әмтнә көдлмшиг эс күндлх зөв маднд бәәхий? Эн туст һәәхүлд күүкдән дахулҗ ирсн Щепкинә нертә театральн училищин студентк И. Б. Шуграева иигҗ келв: «Һәәхүл нанд икәр таасгдв. Эн нанд олн зүсн уха үүдәв. Баахн наста зурачнр «Жаңһрин» төриг эврәһәрн хаһлҗ, хальмг улсин кезәнк бәәдл-җирһлиг үзүлснь нанд бахмҗта болв. Энд урднь би медәд, үзәд уга кезәңк зер-зев, ааһ-сав үзүлгдснь бас темдгтә. Тиигчкәд һанцхн би биш намаг дахж йовх бичкдуд оньган өгч, үүдәврмүдт авлгдҗ хәләснь хойрдам олзта болх гиҗ санҗанав».

Байрин һәәхүлд орлцсн партин таңһчин комитетин негдгч секләтр В. А. Захаров, Хальмг АССР-ин Министрмүдин Советин ахлач Б. Ч. Михайлов зурачнрин босхсн төрмүдиг оньгтан авч, мандлҗ йовх нарн мет зурачнрин эрдм делгруллһнд нөкд болх гиҗ ицҗәнәв.

ПҮРВӘН Любовь, мана корр.

ЗУРГУДТ: һәәхүлин залмудт.

У. Китляевин цокен зургуд.





●Театрин премьер

Седкл авлсн наадн

Хальмг келн улсин алдр дуулвр «Жаңһрин» 550 җилин өөниг мана республикин күч-көлсчнр ик өргмҗтәһәр тосҗ давулҗана. Предприятьмүдин болн эдл-ахусин коллективс эн өөнд нерәдҗ күч-көлснә өөдән даалһврмуд авад, терүгән болзгаснь урд күцәсн бәәнә.

Алдр дуулврин өөн темдглллһнд мана республик, орн-нутг бәәтхә, цуг нарт делкә орлцҗана. Юнгад гихлә өөнин байрт орлцхар һазадын олн ордулас номтнр, онц гиичнр олар ирв. Эн өдрмүдт Элстин уульнцсар йовсн әмтн олн келн әмтни келәр күүндҗ йовх әмт үзҗәнә. Эдн цугтан һазрин холас ирсн мана гиичнр болҗана. Мана хотл Элст балһснур олн орн-нутгудас гиичнр ирв. Үлгүрнь: Моңһлас, Китдәс, Японяс, Америкас, Францас болн талдан орн-нутгудас ирв. Ода эдн балһсна предприятьмүдин коллективслә соньн харһлтс кеҗәнә. Хальмгин культурла таньлдҗана.

Өөнин байрт республикин культурин көдләчнр өргн көдлмш күцәв. Художественн коллективс концертн соньн программс белдҗ билг-эрдмән үзүлҗәнә. Театрмудын коллективс спектакльмуд белдҗ театрмудын сцен деер үзүлҗәнә.

Үлгүрнь, Хальмг республиканск наадһан театрин артистнр «Бумбин көвүд» (Сыны Бумбы) гидг спектакль белдв. Эн спектакль ноха сарин 17-с авн 21 күртл көгҗмин училищин актов залд үзүлгдлә. «Җаңһрин» 550 җилин өөнд нерәдгдсн эн соньн спектакль хәләһәчнрин седкл авлна.

Наадна һоллгч рольмуд наадсн артистнр омгтаһар наадв. Тернь хәләһәчнрт цүгтәнь: ик, бичкн угад таасгдв. Һурвн күүнә рольмудыг артистнр З. Холхаджинова, Б. Канаева болн Е. Цебекова эдн наадв. Артист Д. Орлов— Җаңһрин, В. Доржинов болхла— Бадмин Улана дүр үзүлв.

Наадна сцен кееруллһн, көгҗмин айс, электрическ олн зүсн герл йирдигтәһәр, зокастаһар кү-

●50 җил урд болсн «Җаңһрин» байрас

ӨВРМҖТӘ ҮҮДӘВР

Ф. Пестрак, Белоруссин шүлгч, СССР-ин Деед Советин депутат

Урдк Өми үзгин Бело-. Уллго һаха сарин 17 күр- өрги. Энүг би түрүн бо-

грамммар. Хальмг АССР-ин Деед Советин сууркн залд болхмн—10.00—16.00.

Һазадын орудас хам-хоша бээх республикас, краймудас, областьмудас ирсн делегацс Целинн болн Ики-Бурульск район орлһн—10.00—17.00.

Мана балһсна гиичнриг Элстлә таньлдуллһн—10.00—17.00

А. А. Пальмовин нерта краеведческ музейин тематическ һәәхүл. Республиканск крае-

театральн билг, скульптур.

Республиканск зургудын галерейд болхмн.

б) зург зурлһн.

Деед Советин суур болдг залын фойед болн профсоюзмудын сойлын бәәшңгин фойед болхмн—10.00—18.00

в) улсин билг.

Политическ гегән-герлин Герин фойед үүлдхмн.

г) «Бичкдуд «Жаңһр» зуржана» гидг һәәхүл бичкдүдин

Амур-Санана нерта научн республиканск библиотекд давхмн—10.00—20.00

«Юбилей эпоса», «Калмыкия» гидг журналистнрин Союзин зургудын һәәхүл профсоюзмудын сойлын бәәшңгин өөрүн фойед болхмн—10.00—18.00

Нарт делкән научн конференцд орлцачнр балһсна күч-көлсч коллективсла харһлт келһн—16.00—18.00

һәд сонсж бәәснь йир темдгтә болва. Тер мет эн зурачин «Һазр деер эв бәәхлә» гидг зург олн эмтиг цуглулж, ик соньн күүндвр учрав.

РСФСР-ин улсин зурач К. М. Ольдаевин «Бээр бэрлдән» гидг зург эмтнд хамгин таасмжта болв гиһәд келхлә хаҗһр болшго гиж санҗанав. Һал па̇рад, мөрд инцхәһәд, чашкурин а сонсгдад, баатр-



спектакль нохи сарин 17-с эвн 21 күртл көгжмин училищин актов залд үзүлгдлә. «Жаңһрин» 550 жилин өөнд нерәдгдсн эк соньн спектакль хәләһәчнрин седкл авлна.

Наадна һоллгч рольмуд наадсн артистнр омгтаһар наадв. Терць хәләһәчнрт цугтадь: ик, бичкн угад таасгдв. Һурвн көвүнә рольмудыг артистнр З. Холхаджинова, Б. Канаева болн Е. Цебекова эдн наадв. Артист Д. Орлов— Жаңһрин, В. Дорджинов болхла— Бадмин Улана дүр үзүлв.

Наадна сцен кеерүллһн, көгжмин айс, электрическ олн зүсн герл йир дигтәһәр, зокастаһар күцәгдж. Тегәд чигн артистнрин үзүлсн героическ спектакль ик өргмжтәһәр давж, эмтнд таасгдв. Наад хәләһәчнр артистнрт ханлтан өргж удаид альх ташад, цецгәс бәрүлж өгв.

Мана корр.

ТУ МОСКВА ЭЛСТ

Ноха сарин 31,

БАСН ӨДР

Негдгч программ: 6.30 — 120 минут. 8.35 — «Лифт для промежуточного человека». 4-ч серий. «Вопиющая справедливость». 9.10 — И. Л. Андронниковин әмн үгин келврмүд. 10.15 — «Зуучнрин клуб». 11.15 — Н. Латинский нааджана. (Хуур). 11.45 — «Арвн зурһа күрәд уга болн терүнәс ах эмтнд». 12.30. 16.00 — Цаг. 16.15 — Хальмг «Жаңһр» дуулврин туск телеочерк. 16.40 — «Кемр та теду күрсн болхла...». 17.25 — «Каникул — спортивн цаг». 18.10 — Концерт. 18.30 — «Политическ күүндврмүд». 19.45 — «Приключения растений». 10-ч серий. 20.10 — Шүлгләи. 20.20 — «Лифт для промежуточного человека». 4-ч серий. «Вопиющая справедливость». 21.00 — Цаг. 21.40 — «Коллаж». 21.45 — СССР-ин правительствд. 21.55 — «Глембаи». 3-ч серий. Худ. фильм. 22.35 — «Эн билә... билә...». 23.00 — «Хәләц». 23.45 — ТСН. 00.00 — Бид, бид, бид.

Хойрдгч программ: 8.00 — Өрүни гимнастик. 8.20 — «Дур». 9.35 — Бичкдүдт—фильм. «Приключения в каникулы». 4-ч серий. 11.05 — Бичкдүдин сонсхврмудын халхсин программ. 11.35 — Давтҗ үзүлгдҗәх телефильм. «Счастливый берег». 17.00 — Мультфильм. 17.10 — РСФСР-ин балһсдын телестудьс. 18.10 — Спорт цуһаранн тәлә. 18.25 — Халһар эәмшг угаһар йовлһн. 18.30 — Цаг. 20.00 — Бичкдүд, төвшүн нөөртән ортн! 20.15 — «Коллаж». 20.20 — Концерт. 21.00 — Гиигн атлетик. Европин чемпионат. 22.30 — Ф. Легар. «Граф Люксембург». Спектакль.

Бәәрн программ: 18.10 — «Республикин өдр». Зәңглгч сонсхвр хальмг келәр. 18.20 — Зар. 18.30 — Таньлдтн, «Диилвр» гидг ансамбль. 18.55 — «Республикин өдр». Зәңглгч сонсхвр орс келәр. 19.05 — Фольклорн нәр. Хальмг келәр өггдҗәх сонсхвр. 19.55 — Зар.

Һаха сарин 1,

БЕМБӘ ӨДР

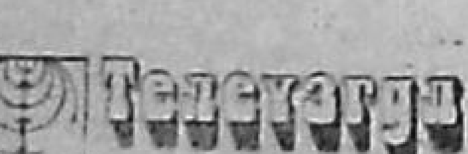
Негдгч программ: 6.30 — 120 минут. 8.35 — Мама, папа болн би. 9.05 — Концерт. 10.05 — «Партнер». Коммерческ зәңгс. 10.35 — Кинофестиваль. 11.10 — Цагин дөрвн җил. 12.10 — Кинопрограмм. 13.10 — Кецү илт — өврмҗтә йовдл. 14.10 — «Бурда моден» үрвр кежәнә...». 15.10 — «Мини иньгүдин сәәхн дүр». 2-ч харһлт. 15.30 — Концерт. 15.55 — Док. фильмин премьер. 16.45 — Бичкдүдин тәлә киноконцерт. 17.30 — «Приключения растений» 11-ч серий. 18.00 — Нарт делкән панорам. 18.45 — «Майский снег». Худ. фильм. 19.55 — Иньглltин меридиан. 21.00 — Цаг. 21.40 — «Возьми меня с собой». Худ. фильм. 22.50 — ТСН. 23.10 — «А» гидг программ «Роджер Уотерс» Стена».

Хойрдгч программ: 8.00 — Өрүни гимнастик. 8.15 — РСФСР-ин балһсдын телестудьс. 9.00 — Киножурнал. 9.25 — «Цән кем...». 10.15 — Салдсирин дууна фестиваль. 12.15 — Бичкдүдт — фильм. «Про Красную Шапочку». 1—2-ч серийс. 14.30 — Видеоканал «Советск Әрәсә». 17.00 — Орс келн. 17.30 — «Пи» гидг темдгтәһәр. 1—2-ч әнг. 19.15 — Гиигн атлетик. Европин чемпионат. Завсртнь — 20.00 — Бичкдүд, төвшүн нөөртән ортн! 21.00 — Цаг. 21.40 — «Коллаж» 21.45 — Футбол. СССР-ин чемпионат. «Динамо» (Киев) — «Спартак». 23.25 — «Пи» гидг темдгтәһәр 3-ч әнг. Сөөни сеанс. 00.55 — «Дополнительный прибывает на второй путь». Худ. телефильм. 1—2-ч серийс.

Һаха сарин 2,

НАРН ӨДР

Негдгч программ: 8.00 — Спорт цуһаранн тәлә. 8.15 — Ритмическ гимнастик. 8.45 — «Спортлотон» тираж. 9.00 — «Өрүн әртәс авн». 10.00 — Төрскндән цергллһн. 11.00 — Өрүни сергмҗтә программ. 11.30 — «Эрүл-менд». 13.15 — Педагогик цуһаранн тәлә. 14.15 — Мультфильм. 14.25 — Фильм-концерт. 15.15 — «Һармуль, наад». 15.45 — Бичкдүдт тууль. «Продавец снов». Худ. фильм. 17.15 — Селәнә час. 18.30 — «Москва — Сиэтл». Көгжмин зурц. 18.50 — «Приключения растений». 12-ч серий. 19.40 — Худ. фильмин премьер. «Старый дом». 21.00 — Цаг. 21.40 — Иирин болн мөнк юмна тускар. 21.55 — Концерт. 22.45 — Футболын шинжллт. 23.15 — «Мисс Очарование-90».



НОХА САРИН 24, БАСН ӨДР.

Негдгч программ: 6.30 — 120 минут 8.35 — «Безымянный замок». Худ фильм. 6-ч серий. 9.55 — «...Арвн зурһа күрәд уга болн терүнәс ах эмтнд». 10.40 — Девшлһн. 11.55 — НЛО. Бельгийск треугольник. 12.30. 16.00 — Цаг. 16.15 — Бичкдүдт — фильм. «Красные башмачки». 17.35 — Шүлгләи. 17.40 — Философск күүндврмүд. 18.30 — Цаг. 19.00 — «Приключения растений». Олн серийтә научн-попул. фильм. 3-ч серий. «Невозможная миссия». 19.25 — Актуальн интервью. 19.35 — «Безымянный замок». 6-ч серий. Худ. фильм. 21.00 — Цаг. 21.40 — «Коллаж». 21.45 — СССР-ин правительствд. 21.55 — Шүлгч М. Матусовскин санлд. 22.40 — «Хәләц». 23.20 — ТСН. 23.35 — «Испанск дневник». 2-ч һарц.

Хойрдгч программ: 8.00 — Өрүни гимнастик. 8.20 — Мультфильм. 8.30 — Г. Соловский. «Бестия, или декамерон». Фильм-наадн. 10.35 — Док. фильм. 11.05 — Бичкдүдин сонсхврмудын халхсар. 11.35 — Давтгдж үзүлгдҗәх телефильм. «Семнадцать мгновений весны». 12-ч серий. 17.00 — Көгжмин фильм-ревю. 18.20 — Мультфильм. 20.00 — Бичкдүд, төвшүн нөөртән ортн!

Бәәрн программ: 10.00 — Нарт делкән конференц. Товчлгч суур. Суурин залас өггдҗәх шуд сонсхвр. 17.00 — Өөнин байрин концерт. ДКП-с өггдҗәх шуд сонсхвр. 19.30 — «Жаңһр» иньгүдән цуглулҗана. Хальмг келәр. Шуд өггдҗәх сонсхвр. 20.10 — «Санлын өдр». Сонсхвр 20.35 — «Күнд җирһлин хаалһ». Шүлгч Давид Кугультиновин үүдәлтин сонсхвр. 21.15 — «Цекертд болсн байр». Сонсхвр. 21.55 — «Жаңһрин дневник». Зәңглгч сонсхвр хальмг болн орс келәр. 22.25 — «Харһлтд үрвр кежәнәвидн». «Жаңһр» болн күүкд». Шуд өггдҗәх сонсхвр. 23.25 «Жаңһр» болн терүнә дуучнр». Жаңһрч Җукан Нәәмин орлцҗах сонсхвр. (Хальмг келәр). 23.45 — Зар.

●50 җил урд болсн «Жаңһрин» байрас

ӨВРМЖТӘ ҮҮДӘВР

Ф. Пестрак, Белоруссин шүлгч. СССР-ин Деед Советин депутат

Урдк Өмн үзгин Белоруссин литературин хаалһ адрута болн гиигн биш билә.

Панск дажрлһнла ноолда йовҗ олн әмтн эврәнь зергләвәс билгтә улсин шүлгчнр һарһв. Күнд таалын бәәдлд литератормудын бичкн баг бүрдәглнә. Тедн нурһлҗ шүлгчнр, болв тедн дунд прозаикүд бас бәәнә. Өмн үзгин Белоруссьд тедид үүлдлг арһ уга билә, юнгад гихлә панск режим тедниг дажрж бичдг әмтиг түүрмд суулһж зовадмн. Тегәд чигн тиим бәәдлд түүклән делгрлт авчасн уга. Шүлгч болхла йовн йовҗ әмтн дунд шүлгән тарадг бәәсмн.

Тиим шүлгчнрин негнь бив. Мини бичсн шүлгүдин өрәлнь, тиигчкәд сән гисн шүлгүдинь түүрмд, цаасн, бек угаһар бичгдлә. Бидн тиигхд түүрмд «зүркәрн толһаннь экнд» бичҗәнәвидн гиҗ келдг биләвидн.

Түүрмәс һархдан би 70 һар шүлг толһадан авч һарлав. Түүрмәс һарсаннь хөөн Белоруссин бичәчнрин Нииңәнә дөңгәр тер шүлгүдән диглв.

Удлго һаха сарин 17 күртл—Өмн үзгин Белоруссиг сулдхсна түрүн җилин өөн күртл—мини түрүн дегтр барас һархмн.

Эндрк делегацин ханьд Белоруссин дәкәд нег шүлгч Максим Танк бәәнә. Искусств болн литератормудын үүләлт болн искусствин цуг көдләчнр, шүлгчнр, бичәчнр, зурачнр хөвтә Советин орн-нутгт көдлҗ чадх өргн эв-арһта бәәнә.

Урднь маднд тиим арһ уга билә. Өмн үзгин Белоруссин күч-көлсчнр Максим Танкин шүлгүдиг барлхин төләд нуувчинәр дем хурала.

Өмн үзгин Белоруссин күч-көлсчнр җил хооран сулдхгдла, ода эдн Советск Конституцин хөвтә олн дор шин җирһл тосхҗ делгрҗәнә. Ода эдн Советск Союзин улсин алдр өрк-бүлд орсн бәәнә. Тегәд эдн мадниг сул хальмг улс тал хальмг улсин өврмҗтә үүдәврин «Жаңһрин» 500 җилин өөниг темдглхәр илгәв. «Жаңһр» цуг культурмудын, нарт делкән цуг улсин шүлглә̇нә алдр үүдәвр.

Хальмгин тег аһу уга өргн. Эңүг би түрүн болж үзҗәнәв. Эн тег хәләчкәд хальмг улс «Жаңһриг» яһад үүдәснь нанд медгдҗәнә. Иим теегт йостаһар баатрмуд һарч өсх зөвтә.

Урдн би хальмг улсин тускар хаана цагин географяс медлг биләв. Эндр тана әмт хәләчкәд социализм әмтнд ямаран хөвтә җирһл авч ирсиг, келн-әмтни ленинск политик урднь дажргдҗ йовсн әмтнд шин җирһл өгч. Хальмг улс урднь нүүҗ йовла, ода болхла эдн социализмин хаалһд орж шин күцәмҗ бәрҗәнә. Ахр болзгт урдн нүүҗ йовсн хальмгуд ода Элст балһс болн шин колхозмуд үүләҗ. Бичкдүдин болн медәтнрин чирәһәр тана әмтн ода байрта бәәхнь медгдҗәнә. Тана әмтн күмн әмтнн нүүрлгч культурла таньлдҗана. Хальмг баһчудын эврән үүлдлг артистнрин концерт хәләчкәд би ик гидгәр байрлув.

Хальмг улсин күцл кеж йовсн җирһл ода хальмгин теегүр ирчкҗ. Хальмг улсин иргчнь сән болх зөвтә.

«Ленинский путь» газет 1940 җил, һаха сарин 9.

Күндтә әәлтихн болн мана хотл балһсна гиичнр!

Эндр 15 часла «Родина» кинотеатрин Ик залд түрүн болҗ үзүлгдҗәх «Мудрая ханша Мандухай» гидг шин моңһл художественн фильм ирҗ хәләтн гиҗ үрвр кежәнәвидн.

Эн фильмд онцта күүкд күүнә тускар — XV зун җилд эврәннь төрскнә сулдхврин болн үлмә уга бәәлһнә төлә ноолданд насн-җирһлән өгсн нер һарсн государственн үүлдәчин тускар келгдҗәнә.

Редактор
А. Ь. АЛЬДАЕВ.

Пакистанд зарһд орулҗ өгхмн

ИСЛАМАБАД. (ТАСС-ин корр. В. Леганцов). Аэрофлотын ТУ-154 самолет көөҗ авч одсн улсин һарһсн йовдл Пакистана законодательствлә ирлцүлҗ хәләгдх. Эңүнә тускар шишлң сонсхврт зәңглгдв.

Ноха сарин 20-д Карачи балһсна аэропортд бачм кевәр ирҗ буусн ТУ-154 самолет нааран көөҗ авч ирсн улс пакистанск зарһла харһхмн, гиҗ бәәрн телеүзгдл зәңглв.

Самолет көөҗ авч ирсн улсиг Пакистан тер үүлән һарһсн орн-нутгтнь һарһҗ өгхш. Тедниг пакистанск зарһар засглна, эднә йосар болхла тиим үүл һарһсн улсиг цаазла харһулна. 1986 җил пакистанск командос «Пан Америкэн» компаня Карачид ирҗ буусн авиалайнерт бәрчкәд һарһлго бәәсн улсиг сулдхсмн. Тер тавн аһарин пиратыг бәрҗ авад зарһд орулад, цаазла харһулх шиидвр авсмн. Зуг тер шиидвр ода күртл күцәгдәл уга.

Мана хайг:



Элст балһсн, Ленинә уульнц, 243, «Хальмг үнн» газетин редакц

Телефон: 5-54-09, 5-64-41

Республиканская типография Государственного комитета Калмыцкой АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли, гор. Элиста, ул. Ленина 245. Заказ 1509